

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

KYBERŠIKANA NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Daniela Kokošková

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Vedoucí práce: PhDr. Daniela Nováková, Ph.D.

Plzeň 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Daniele Novákové, Ph.D. za její ochotu, rady a odborné vedení mé diplomové práce. Dále děkuji všem pedagogům, kteří mi byli respondenty a umožnili mi provést výzkumné šetření na jejich školách.

Obsah

Seznam zkratk	1
Úvod.....	2
Teoretická část	4
1 Kyberšikana.....	4
1.1 Definice kyberšikany	4
1.2 Druhy kyberšikany	4
1.2.1 Kyberharašení	4
1.2.2 Dissing.....	5
1.2.3 Impersonace	5
1.2.4 Fake profil	6
1.2.5 Trolling	6
1.2.6 Happy slapping	6
1.2.7 Odhalení a podvádění.....	7
1.2.8 Obtěžování.....	7
1.2.9 Pomlouvání	7
1.2.10 Vyloučení	8
1.2.11 Kybergrooming	8
1.2.12 Sexting	10
1.3 Typy kyberšikany.....	11
1.4 Typy kyberagresorů	11
1.5 Oběti kyberšikany	13
2 Rozdíly mezi šikanou a kyberšikanou	15
2.1 Definice šikany	15
2.2 Forma útoku	16
2.3 Místo konání	16

2.4	Způsob komunikace.....	16
2.5	Dostupnost publika.....	17
2.6	Důsledky	17
3	Průběh a stádia šikany.....	19
3.1	První stadium šikanování: Zrod ostrakismu.....	19
3.2	Druhé stadium šikanování: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace	19
3.3	Třetí stadium šikanování: Vytvoření jádra	19
3.4	Čtvrté stadium šikanování: Většina přijímá normy agresorů	20
3.5	Páté stadium šikanování: Totalita neboli dokonalá šikana	20
3.6	Typický průběh kyberšikany.....	21
3.7	Postup pedagoga při řešení kyberšikany	22
4	Kyberšikana a její prevence	25
4.1	Role školy	25
4.1.1	Jak postupovat, když pedagog odmítá spolupracovat?	26
4.1.2	Jak postupovat, když i vedení školy odmítá spolupracovat?	26
4.1.3	Zvyšování povědomí o kyberšikaně	27
4.2	Role rodiny.....	28
4.3	Organizace věnující se prevenci proti kyberšikaně.....	29
	Praktická část	32
5	Výzkumný problém a cíle práce.....	32
5.1	Výzkumné otázky	32
5.2	Návrh metodologie výzkumného šetření	33
5.2.1	Standardizovaný dotazník.....	33
5.2.2	Strukturovaný rozhovor	34
5.2.3	Kazuistika	34
5.3	Vymezení výzkumného vzorku	35

5.4	Metoda sběru dat	36
5.5	Zpracování dat dotazníkového šetření	36
5.6	Zpracování a analýza dat případové studie	59
5.6.1	Osobní anamnéza	59
5.6.2	Školní anamnéza	59
5.6.3	Příběh Heleny	60
5.6.4	Postup řešení a metodické doporučení	65
5.6.5	Shrnutí	65
5.7	Návrh výukových hodin pro prevenci kyberšikany	66
5.7.1	Sebereflexe	69
5.7.2	Přínos pro třídu	70
5.8	Strukturované rozhovory s pedagogy 1. stupně ZŠ	70
5.8.1	Respondent č. 1	70
5.8.2	Respondent č. 2	71
5.8.3	Respondent č. 3	72
	Diskuse	74
	Závěr	76
	Resumé	78
	Seznam literatury	80
	Seznam grafů, obrázků a tabulek	83
	Přílohy	84

Seznam zkratek

aj. – a jiné

ČR – Česká republika

GDPR – ochrana osobních údajů (General Data Protection Regulation)

IT – informační technologie

kap. - kapitola

kpt. – kapitán

mj. – mimo jiné

MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

např. – například

SMS – služba krátkých textových zpráv (z anglického Short message service)

tel. číslo – telefonní číslo

tj. – to jest

tzv. – takzvaně

web. stránky – webové stránky

ZŠ – Základní škola

Úvod

V diplomové práci se budu zabývat fenoménem dnešní doby, kterým je kyberšikana. V současnosti se kyberšikana stává stále rozšířenějším a závažnějším problémem. Může mít či má značný dopad na některé děti, které navštěvují teprve 1. stupeň základní školy.

Téma kyberšikany jsem si vybrala ze dvou důvodů. Prvním důvodem bylo, že jsem se v průběhu studia při pedagogických praxích setkala s žáky, kteří se stali terčem napadnutí. Druhým důvodem byla moje osobní zkušenost z dětství, kdy jsem se sama jako žákyně páté třídy základní školy stala obětí šikany.

V souvislosti s rychle se rozvíjejícími informačními technologiemi je kyberšikana stále častějším nežádoucím jevem, a proto je třeba, aby jí byla věnována pozornost nejen pedagogů, tak celé širší veřejnosti. Vzhledem k tomu, že se kyberšikana odehrává mimo školní prostředí, mnoho pedagogů zastává názor, že na řešení kyberútoků nemají pravomoci a jde tedy o problém žáků a jejich rodičů. Takový názor vede k tomu, že někteří pedagogové nejeví dostatečný zájem o možnosti řešení kyberšikany či dokonce o tuto problematiku nejeví zájem vůbec. Přitom existuje mnoho aktivit (kurzy, přednášky, besedy aj.), na nichž se podílejí odborníci, s cílem šířit osvětu v oblasti kyberšikany a primární prevence jak mezi žáky, tak mezi učiteli. Školy však často nejsou ochotné takové aktivity financovat (často z rozpočtových důvodů) již pro žáky 1. stupně a pořádají je až pro žáky od 6. třídy výše. I přes věkové omezení řady sociálních sítí žáci zakládáním falešných emailů zatajují svůj skutečný věk a komunikační technologie a sociální sítě používají.

V diplomové práci budou předmětem zájmu žáci pátých tříd. V první části diplomové práce se zaměřím na definici šikany a kyberšikany a podrobněji vysvětlím, v čem se tyto dva termíny liší. Dále popíšu druhy kyberšikany a podrobněji dva z nich, které se v posledních letech rozšířily nejvíce – kybergrooming a sexting. Definuji typy kyberšikany a charakterizuji nejčastější profily kyberagresorů a obětí. V závěru práce nastíním primární prevenci kyberšikany a podám informace o institucích, které se prevencí zabývají a na které se může oběť v případě útoku obrátit.

V praktické části propojím výzkumné metody tak, aby všechny byly prováděny na jedné škole. Od září 2022 doučuji žákyni páté třídy, která se stala obětí kyberšikany. O tom, že jsem s touto skutečností seznámena, její rodiče vědí. Oslovila jsem základní školu, kterou

žákyně navštěvuje, s prosbou o pomoc v souvislosti s mou diplomovou prací. Jedná se o základní školu na vesnici v Plzeňském kraji. Do pátých tříd této venkovské školy jsem zadala dotazníky pro žáky. Dotazníky byly zaměřené na zjištění, zda se žáci ve svém okolí setkávají s kyberšikanou a zda vědí, na jakou instituci se mohou případně obrátit. V rámci výzkumu jsem vedla předem připravený rozhovor s výše zmíněnou žákyní páté třídy a zpracovala osobní kazuistiku. Třetí použitou metodou byly řízené rozhovory se třemi pedagogy pátých tříd včetně rozhovoru s třídní učitelkou zmiňované oběti kyberšikany. Tyto rozhovory měly za cíl zjistit, jaké jsou zkušenosti pedagogů s kyberšikanou, jaké mají znalosti o primární prevenci kyberšikany a o správném postupu jejího řešení.

Teoretická část

1 Kyberšikana

Neexistuje jen jedna definice kyberšikany, proto termín není možné jednoznačně vymezit. Při současné úrovni rozvoje IT technologií se kyberšikana může týkat i žáků ranějšího školního věku. Proto v teoretické části diplomové práce budu tomuto problému a jeho předcházení věnovat větší pozornost.

1.1 Definice kyberšikany

Jednotná definice kyberšikany (stejně jako u šikany) neexistuje. Její problematikou se zabývá mnoho odborníků, byl napsán nespočet odborných textů, knih a článků, ve kterých se jí snaží definovat.

Například Price a Dalgleish definovali kyberšikanu takto: *„Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.“* (Price, Dalgleish, 2010, s. 51) Z anglického originálu, volně přeloženo autorkou.

Belsey definuje kyberšikanu jako: *„...používání elektronických zařízení a komunikačních technologií jako e-mail, mobilní telefon, pager, textová zpráva a osobní webové stránky k pomlouvání a úmyslnému, opakujícímu se a nepřátelskému jednání jedince nebo skupiny, která má za účel poškodit ostatní.“* (Belsey, 2003) Z anglického originálu, volně přeloženo autorkou.

1.2 Druhy kyberšikany

1.2.1 Kyberharašení

Při kyberharašení agresor napadá svoji oběť pomocí SMS zpráv, hovorů, emailů nebo různých komunikačních aplikací. Jedná se o jednostrannou konverzaci, kdy oběť na tyto zprávy nijak nereaguje. Tímto se kyberharašení odlišuje od jiného druhu kyberšikany, tzv. flamingu, ve kterém je konverzace oboustranná. Jedná se o podněty nechtěné a neustále se opakující. Oběť se zpravidla snaží těmto útokům bránit. Telefonní čísla, ze kterých chodí SMS zprávy a účty na sociálních sítích, blokuje. Agresor však zakládá další profily a píše

i z jiných účtů. Tento způsob kyberšikany je v dnešní době jeden z nejčastějších. Takové formě útoků se však nedá nijak bránit. Útočník má nekonečnou škálu možností, jak svoji oběť napadnout i po zablokování profilu nebo čísla. Nejsnadnějším způsobem, jak útokům alespoň trochu zabránit, je zabezpečení svého profilu na sociálních sítích, kde si uživatel může nastavit, od koho může dostávat zprávy. Obětí tohoto druhu kyberšikany se může stát v dnešní době naprosto kdokoliv, kdo vlastní mobilní telefon, nebo je uživatelem jakékoli sociální sítě, přes které je dnes velmi moderní se seznamovat (Černá et al., 2013, s. 26).

1.2.2 Dissing

V případě dissingu mají oběť a tyran určitý vztah (ať už se jedná o přátele, partnery nebo členy rodiny). Ty mají oběti poškodit pověst a vztahy s ostatními lidmi z jejího okolí. Agresor šíří o oběti pomocí sociálních sítí negativní informace veřejnými příspěvky nebo soukromými zprávami. Nejčastěji se jedná o bývalé partnery, kteří mezi sebou sdíleli mj. intimní obsah, partnerské vztahy. Po rozchodu (pokud se partneři nerozešli v dobrém) se jeden z partnerů může uchýlit k tomu, že soukromé, často velmi intimní informace, zveřejní ve snaze o pomstu nebo vydírání. Dalším typickým příkladem agresora je zhrzená kamarádka, která měla s obětí jakýkoliv konflikt. Kyberšikana pak započne většinou v afektu, kdy agresor zveřejní nebo rozešle třetí osobě soukromé konverzace s intimními informacemi o oběti. Agresor tak zneužívá důvěry, kterou k němu jeho oběť chovala (Švestková et al., 2019, s. 15).

1.2.3 Impersonace

U impersonace si agresor vytvoří falešný účet, který okopíruje profil (i se jménem) vybrané oběti. Na tomto profilu jsou poté zveřejňovány nadávky a urážky na jiné osoby. Nejčastěji se jedná o rasové a homofobní nadávky, které mají poškodit oběti pověst a dobré vztahy s lidmi v okolí. Pod falešným profilem může útočník navázat komunikaci s přáteli nebo rodinou oběti a výrazně narušit sociální vztahy. Agresor si však nemusí jen založit falešný profil, ale pomocí krádeže hesla může oběti její profilový účet odcizit. Tento útok, při kterém jsou odcizena přístupová hesla a krádež identity, je podle odborníků jedním z nejoblíbenějších (Sztokowski et al., 2013, s. 177).

1.2.4 Fake profil

Agresor si na sociálních sítích vytvoří falešný profil své oběti – fake profil. Nejedná se o situaci, kdy zneužije heslo a sociální síť tzv. hackne. Útočník si svoji oběť většinou vybírá zcela náhodně, aniž by k ní cítil sebemenší zášť. Jeho záměrem je skrýt svoji identitu a poté se uchýlit ke kyberšikaně. Tyto falešné profily jsou vytvářeny s velkou dávkou pečlivosti, aby se co nejméně odlišovaly od reálných osobností. Agresoři využívají ukradené a upravené fotografie oběti a její skutečné příběhy. Cílem útočnicků je narušování mezilidských vztahů, mezi obětí a lidmi v jejím okolí. Nejčastějšími formami jsou hanlivé komentáře, nadávky nebo zveřejňování intimních fotografií a informací o oběti (Švestková et al., 2019, s. 16).

1.2.5 Trolling

V případě trollingu se nejedná o kyberšikanu jako takovou, ale je často jejím nástrojem. Trolling probíhá napříč všemi sociálními sítěmi, online hrami a diskusními fóry. Jedná se o druh provokace, kdy agresor zveřejňuje komentáře nebo příspěvky, o kterých ví, že pobouří širokou veřejnost. Poté útočník sleduje, jak se doposud poklidná konverzace ubírá zcela jiným směrem a hroutí se. Lidé se v takových chvílích navzájem verbálně napadají. Útoky a jejich oběti jsou zcela náhodné a agresor si od nich drží dostatečný odstup. Tyto činy nemají vést k ponížení nebo zesměšnění oběti. Jejich cílem je pouze pobavení trolla (Švestková et al., 2019, s. 18).

Nejedná se o kyberšikanu jako takovou, ale je často jejím nástrojem. Agresor zveřejní na sociálních sítích příspěvek nebo komentář, o kterém ví, že jím pobouří ostatní. Poté sleduje, jak se dosud poklidná konverzace hroutí a jak se lidé mezi sebou verbálně napadají. Agresor své oběti nezná a drží si od nich dostatečný odstup. Tyto činy mají směřovat k pobavení trollů (Švestková et al., 2019, s. 18).

1.2.6 Happy slapping

Happy slapping – druh kyberšikany, který nemá český název. Původ má ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska, přesněji v britském metru. Neznámý kolemdoucí je napaden jedincem či skupinou agresorů. Ti útočí fyzicky – fackují („fackovat“ znamená v angličtině „to slap“). Zároveň je v blízkosti osoba, která celou situaci natáčí a video poté zveřejní na sociálních sítích. Tento způsob je původní formou happy slappingu,

forma se ovšem vyvíjela a dnes už se nejedná jen o fackování obětí. Existuje mnoho případů, kdy jsou oběti zkopané nebo násilím svlečené. Pořízená videa mají sloužit k ponižení oběti. Důsledkem jejich šíření na sociálních sítích pak bývá často i sebevražda (Černá et al., 2013, s. 27).

1.2.7 Odhalení a podvádění

Při odhalení a podvádění jde o informace, které nikdy neměly být zveřejněny. Může se jednat o intimní fotografie nebo videa, které oběť sama pořídila. Útočník se nabourá do účtu oběti a tyto fotografie nebo videa následně rozesílá ostatním uživatelům či je zveřejní na sociálních sítích. Útočník se nemusí zmocnit těchto intimních fotografií nebo videí nabouráním do profilu oběti. Agresorem může být bývalý partner, kterému sama oběť tyto fotografie nebo videa zaslala v době partnerského vztahu. Záměrem agresora je pomsta za ukončení vztahu, za nevěru aj. V České republice se pro tento druh kyberšikany ujal slovo sexting. (Vašutová, 2010) U podvodu (tzv. trickeru) se jedná o druh kyberšikany, kdy útočník svoji oběť přesvědčí, aby mu svěřila nějaké tajemství, které později agresor sdílí na sociálních sítích (Rogers, 2010, s. 35).

Odhalení a podvádění vede v důsledku ke zveřejnění informací o oběti těm, pro které informace nebyly původně určeny (intimní fotografie, důvěrné osobní zprávy např. o odhalení homosexuality aj., přeposílání osobních konverzací apod.) (Černá et al., 2013, s. 27).

1.2.8 Obtěžování

Obtěžování zahrnuje několik typů kyberšikany. Obecně se jedná o opakující se výhrůžné nebo napadající zprávy zasílané se záměrem někoho ponížit nebo někomu ublížit. Velmi často se jedná o výhrůžky. Zprvu se může jednat o zdánlivě nevinné zprávy, které nejsou nijak urážlivé, ale oběť je jimi a jejím množstvím obtěžována. Oběť nemá šanci se těmito nevyžádaným zprávám, jak bránit. Útočník si po zablokování profilu založí jiný falešný profil, ze kterého napadá svoji oběť znovu (Rogers, 2010, s. 35).

1.2.9 Pomlouvání

Pomlouvání je druh kyberšikany, který se zaměřuje na cílené poškozování oběti na základě šíření lživých informací, dezinformací a negativních komentářů. Cílem agresora je poškodit pověst nebo charakter své oběti jako jednotlivce či skupiny. Díky online prostoru se tyto

lživé informace snadno a nezadržitelně šíří. Následky mohou být pro oběť velmi vážné. Obavy o trvalé poškození pověsti oběti před důležitými lidmi může vést k emočnímu stresu, nervovému zhroucení, vyloučení ze sociálních skupin. Pro útočníka mohou mít pomluvy právní následky (Rogers, 2010, s. 35).

1.2.10 Vyloučení

Specifickým druhem kyberšikany je vyloučení. Oběť je odtržena od online skupiny, do níž by chtěla nebo měla patřit. Vyloučení se projevuje opakovaným, záměrným vyloučením ze sociální skupiny a ignorováním oběti na sociálních sítích. Nejčastějším způsobem je omezení přístupu k online skupinám ať už blokováním, mazáním zpráv, které oběť napíše, nebo trvalým odstraněním ze skupiny. Pokud má oběť ve skupině pouze omezené pravomoci (odpovídat a reagovat na zprávy), vidí vše, co se ve skupině děje, aniž by se mohla bránit. Vyloučení, jako druh kyberšikany, může mít vážné následky na psychické zdraví oběti. Ta často pociťuje deprese, pocit osamělosti a ztrátu sebevědomí. Důvody agresorů pro vyloučení jedince ze sociálních skupin jsou zpravidla různé. Nejčastěji se jedná o osobní antipatie nebo o snahu mít nad skupinou lidí moc. Může se jednat například o skupinu žáků ve třídě nebo o online skupinu na sociálních sítích (Rogers, 2010, s. 35).

1.2.11 Kybergrooming

Kybergrooming je druh psychické manipulace za pomoci sociálních sítí a komunikačních technologií. Nejčastěji se tento druh kyberšikany objevuje ve veřejných chatech, na seznamkách nebo na sociálních sítích jako jsou Facebook, Instagram, Snapchat, TikTok, Messenger aj. Nejčastěji se jedná o dospělé agresory, kteří se snaží navázat často i s o mnoho let mladší obětí citový vztah a probudit v ní důvěru. Oběťmi ovšem nemusí být jen děti, ale i dospělí. Kybergroomeři jsou si vědomi, jak opatrně musí postupovat. Se svojí obětí jsou v kontaktu i několik měsíců (Kopecký, Szotkowski, 2015, s. 37-41). Navazování důvěrných vztahů můžeme rozdělit do etap. První etapou je vzbuzení důvěry u oběti. Útočník hraje velmi přesvědčivou roli, která oběti rozumí, má např. stejné koníčky, řeší v životě stejné problémy atd. Další etapou je podplácení oběti (např. nabídkou zakoupení mobilního telefonu, vysněné hračky, oblečení aj). Častým jevem je nabídka rychlého a jednoduchého přivýdělnku se záměrem získat od oběti intimní fotografie. Agresoři velmi často zatajují oběti svůj skutečný věk a předstírají, že jsou s obětí vrstevníci. Poté, co oběť

zmanipulují, si s ní mohou domluvit osobní setkání, a tak se např. dítě může stát obětí sexuálního zneužití, fyzického útoku, ale také únosu (Kolouch, 2016).

Desatero obrany kybergroomingu

Desatero obrany proti kybergroomingu formuloval přehledně např. Kavalír. Na základě jeho publikace uvažují o prevenci takto:

- Důkladně přemýšlejte o „online přátelstvích“ a konkrétně o těch, která se zdají být až moc perfektní na to, aby byla opravdová (Kavalír, 2009, s. 22).
- Vždy si ukládejte kopie vašich rozhovorů a znovu čtěte staré rozhovory, abyste mohli rozpoznat jakékoliv nesrovnalosti v příběhu, který vám váš online přítel vyprávěl, např. změnu svého věku nebo dalších údajů (Kavalír, 2009, s. 22).
- Zvažte, proč po vás může někdo chtít, abyste udrželi vztah v tajnosti, nebo proč klade důraz a ptá se vás na otázky mimořádně osobního charakteru (Kavalír, 2009, s. 22).
- Držte se zpátky, když se v konverzaci vyskytnou otázky sexuální povahy, a nebojte se říct NE kybersexu (Kavalír, 2009, s. 22).
- Nenechte se oklamat sliby naplňujícího, milujícího vztahu, protože tito jedinci často lžou a slibují tytéž věci zároveň několika dalším mladým lidem (Kavalír, 2009, s. 22).
- Pamatujte si, že je vždy lepší neposkytovat své osobní informace lidem, které jste zrovna potkali v online prostředí, na chatu, při užívání ICQ, Skype apod (Kavalír, 2009, s. 22).
- Online přátelství jsou nejlepší, když zůstanou online, a je naprosto v pořádku odmítnout osobní setkání tváří v tvář (Kavalír, 2009, s. 22).
- Dvakrát si promyslete slib úžasného vztahu a silného sexuálního opojení a zvažte, zda nehledáte lásku na špatném místě (Kavalír, 2009, s. 22).
- Sami si vytyčte své osobní hranice s ohledem na rozhovory o sexu a věřte svým rozhodnutím (Kavalír, 2009, s. 22).
- Online přátelé by měli zůstat online přáteli (Kavalír, 2009, s. 22).

1.2.12 Sexting

Za poslední roky patří sexting k druhům kyberšikany, které se nejvíce rozšířily. Tento pojem vznikl na základě spojení dvou slov „sex“ a „texting“. Sextingem rozumíme rozesílání fotografií, videí nebo textu se sexuální tematikou. Kopecký definuje sexting: „Poměrně nový a rychle se rozmáhající fenomén, kterým pro potřeby publikace označujeme elektronické rozesílání textových zpráv, vlastních fotografií či vlastního videa se sexuálním obsahem“ (Kopecký, Szotkowski, 2015, s. 52-53).

Streichman definoval sexting: „*Akt rozesílání fotografií zachycujících nahotu mezi mobilními telefony či dalšími elektronickými médii, např. internetem*“ (Kopecký, Szotkowski, 2015, s. 52-53).

Sexting je založen na sexuálním nátlaku a vydírání často nezletilých dětí. Agresor navazuje s obětí kontakt přes sociální sítě, seznamovací aplikace, online hry nebo diskusní fóra. S obětí se snaží navázat přátelský vztah, získat důvěru. Často se útočník vydává za vrstevníka oběti, který má stejné zájmy. Agresor sextingu je velmi vytrvalý a trpělivý. Často je s obětí v kontaktu několik týdnů až měsíců, než zahájí svoji strategii. Útočník se s obětí začíná bavit o sexu a vyzývá svoji oběť k předvádění různých sexuálních praktik před fotoaparátem mobilního telefonu nebo webkamerou počítače. Všechny tyto nahrávky jsou agresorem uchovávány a později jsou použity jako prostředek k vydírání. Pod hrozbou zveřejnění je oběť nucená za tyto fotografie útočníkovi zaplatit. Většinou však pachatel žádá o zaplacení opakovaně (Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky, 2018).

Pokud oběť nezaplatí a dojde ke zveřejnění intimních fotografií nebo videí, nastává problém s jejich stažením ze sociálních sítí. Tyto materiály mohou kolovat internetem dlouhodobě i několik let a zásadně ovlivňovat život oběti.

Prevence sextingu na úrovni školy

Prevence sextingu na školách vychází z povinností, které ukládá školský zákon (ukládá povinnost vytvářet podmínky pro zdravý vývoj dětí, žáků a studentů a pro předcházení vzniku rizikového chování). Na primární prevenci rizikového chování se spolupodílí všichni pedagogové školy (ředitel školy vydává Školní řád jako základní dokument školy se souhlasem školské rady, školní metodik primární prevence stanoví preventivní program

školy a zajišťuje metodickou, koordinační a poradenskou činnost v problematice prevence rizikového chování, výchovný poradce, příp. školní psycholog a speciální pedagog) (Dobešová et al., 2023).

1.3 Typy kyberšikany

Rozlišuji dva základní typy kyberšikany – přímý útok agresorů a kyberšikanu v zastoupení. Přímý útok je nejčastějším typem kyberšikany, se kterým se v dnešní době oběti setkávají. Při přímém útoku existuje jen agresor, který ke svým útokům nepotřebuje nic jiného než přístup k internetu a sociálním sítím. Přes ně, bez zneužití třetí osoby, útočí na svoji oběť. Sám agresor zakládá blogy nebo stránky zesměšňující svoji oběť. Z útočnickova mobilního telefonu jsou zasílány hanlivé a zastrašující zprávy a svoji oběť neustále prozvání. Sám útočník nebo útočníci, pokud agresor nejedná sám, upravují fotografie a zveřejňují je na sociálních sítích s úmyslem oběť poškodit. Tito agresori málokdy vystupují pod profily se svými pravými jmény. Díky vymyšlené identitě si útočníci připadají nedotknutelní a nedohledatelní. Opak je však pravdou. Při kontaktování Policie ČR jsou identity pachatelů velmi snadno dohledatelné (Kopecký, Szotkowski, 2017).

Nepřímá kyberšikana je méně častý jev, který využívají útočníci zdatnější v oblasti IT. Při nepřímé kyberšikaně je zneužita třetí osoba, nejčastěji administrátor webových stránek, který za opravdového agresora odvede veškerou „špinavou práci“. Útočník nahlásí administrátorovi profil své oběti a předstírá, že se jedná o útok a o falešnou stránku. Nejčastěji takový agresor používá záminky jako krádež fotek nebo krádež identity. Administrátoři se snaží toto nahlášení prověřit a pokud se jim zdá pravdivé, účet zablokují. Tak může nevinná oběť přijít o svůj účet na sociálních sítích a být mylně považována za útočníka. V dnešní době se administrátoři velmi snaží takovým útokům předcházet, ale ne vždy se falešné nahlášení profilu dá odhalit (Kopecký, Szotkowski, 2017).

1.4 Typy kyberagresorů

Každý agresor má jiný důvod, proč svoji oběť napadá. Pro řešení kyberšikany a následné potrestání agresora je důležité rozlišit motivaci útočníka. Jsou situace, kdy je pro kyberagresora dostatečným trestem domluva. Samozřejmostí je stažení hanlivých dokumentů z internetu a sociálních sítí a omluva oběti. U závažnějších případů se udělují přísnější tresty. V případě žáků se u opakujících se útoků škola uchyluje mj. k udělení

výchovného opatření podle školského zákona (např. důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, žák plní povinnou školní docházku ve škole ale nemůže být ze školy vyloučen).

Oběť a její rodina může na agresora podat i trestní oznámení. V případě, že je agresorem dospělá osoba, postupuje se podle spáchaného činu (Moravcová, 2011, s. 5).

Bažící po moci

Agresor označovaný jako bažící po moci je typem člověka závislého na obdivu svého okolí. K pocitu úspěchu mu nestačí jen to, že svoji oběť ovládá pomocí strachu. K jeho uspokojení je potřeba i malé publikum, které ho za jeho činy obdivuje a před kterým dává agresor najevo svoji autoritu a sílu (Švestková et al., 2019, s. 6).

Vtipálek

Vtipálek je typem kyberagresora, který se snaží „pouze“ bavit sebe a své publikum upravováním fotek a videí obětí. Člověk-vtipálek si neuvědomuje, že se dopouští kyberšikany a velmi často si ani nepřipouští, že svým obětím způsobuje psychické trauma (Švestková et al., 2019, s. 11).

Neúmyslný agresor

Neúmyslný agresor vystupuje na sociálních sítích se záměrem bránit sám sebe před agresivními a útočnými zprávami. Jeho chování nemá záměr někoho ranit nebo někomu ublížit. Chování tohoto agresora vyplývá ze vzteku a frustrace nad chováním jedinců k němu samotnému. Často si ani neuvědomuje důsledky svého chování. Když je neúmyslný agresor obviněn ze svých prohřešků, bývá velmi často překvapený, jaké následky jeho chování má (Moravcová, 2011, s. 6).

Pomstychtivý andílek

Pomstychtivý andílek je typem agresora, který má s kyberšikanou zkušenosti. Ať už byl obětí kyberšikany on sám, nebo to byl někdo z jeho blízkých. Může se jednat o sourozence nebo i o kamaráda. Pokud byl útočník sám obětí kyberšikany, jedná se o případ, kdy jako agresor má v sobě komplex z minulosti a své jednání považuje za své právo. Jeho útoky často směřují na osoby, které jemu nebo jeho blízké osobě v minulosti ublížili. Typ agresora pomstychtivý andílek má jediný cíl – pomstít se (Moravcová, 2011, s. 6).

Sprostý holky

Typ „Sprostý holky“ se vyskytuje pouze ve skupině dívek. Jde o jeden z nejčastějších typů kyberagresora u dospívajících děvčat. Motivem agresora může být pomsta sokyni v lásce, ale také obyčejná averze vůči spolužačce (Moravcová, 2011, s. 6).

1.5 Oběti kyberšikany

Oběti kyberšikany zaujímají v sociálním žebříčku často nižší pozice. Jedná se o žáky, kteří mají problém se sociálním začleňováním do kolektivu. Do jisté míry na to může mít vliv jejich charakter (Černá et al., 2013, s. 67).

V šikaně hraje roli fyzická zdatnost a atraktivnost. U kyberšikany tomu tak není, protože agresor je anonymní, cítí se v bezpečí a díky tomuto pocitu může být obětí i dvakrát větší nebo vyšší než agresor. Obětí může svým chováním nebo charakteristickou vlastností vyvolávat u ostatních agresi (Černá et al., 2013, s. 67).

Oběti-provokatéři se mohou vymezovat vůči ostatním, projevovat se hyperaktivitou, impulzivním chováním, nepřátelským chováním k okolí. Svým neobvyklým chováním upoutávají pozornost agresora a okolí a na první pohled se může zdát, že si obětí šikanu tzv. zaslouží. To samozřejmě není pravda. Každý člověk, ať už se jedná o dítě nebo o dospělého, musí chápat, že šikana není nikdy správnou reakcí na konflikt s druhým. Ani když se může zdát, že jedinec se sám snaží agresi vyprovokovat. Obětí-provokatér je ve společnosti zpravidla nepopulární, nemá dostatek přátel, kteří by ho před útoky bránili a je agresorem vnímán jako snadnější cíl (Černá et al., 2013, s. 68).

Dalším typem obětí kyberšikany je tzv. agresor, který se sám stává obětí. Tento případ nastane ve chvíli, kdy se agresorovi postaví sama obětí. Ta se může bránit stejnými útoky, kterými je napadána. Jedná se v podstatě o pomstu, kdy si obětí řekne: „Oko za oko, zub za zub“. Pokud agresor napadá svoji obětí veřejně na sociálních sítích, mohou se do toho vložit jiní lidé a obětí bránit. Obrana však může vést i k agresivnímu chování vůči útočníkovi. Oběti kyberšikany jsou obvykle lidé, kteří využívají sociální sítě a zveřejňují na nich osobní údaje a informace. Typické je, že oběti při konverzacích nechávají více nahlédnout do svého soukromí a informace o něm se poté dají lehce zneužít. Jedná se hlavně o fotografie zveřejněné na soukromých účtech, které jsou elektronicky rozesílány, zveřejňovány na jiných sociálních sítích, díky různým technologiím upravovány. Důsledkem toho je, že

ostatní uživatelé mohou oběť zesměšňovat a urážet, pachatel může později svoji oběť mj. vydírat (Černá et al., 2013, s. 68).

2 Rozdíly mezi šikanou a kyberšikanou

Ve výzkumu jsem se zaměřila především na rozdíly mezi šikanou a kyberšikanou s cílem odhalit specifické charakteristiky, které je formují.

Šikana a kyberšikana sdílejí některé společné znaky, ale zároveň se liší v několika klíčových aspektech. Snažím se odhalit podstatu rozdílů šikany a kyberšikany a dopadu na postižené jedince i na společnost jako celek. Zabývám se otázkami odlišnosti nežádoucího chování v prostředí, ve kterém se vyskytují, a jeho následky. Je důležité být si vědom těchto rozdílů, aby bylo možné efektivněji přistupovat k primární prevenci a k řešení obou forem rizikového, nepřátelského chování.

2.1 Definice šikany

Je třeba poznamenat, že se může definice šikany lišit v závislosti na kontextu a autorovi. V různých oblastech jako jsou psychologie, sociologie, právo a vzdělávání existují různé formulace a přístupy k pojmu šikany.

Holeček ve své metodické příručce pro učitele definuje šikanu: „...zvláštním případem agrese, neboť se vlastně jedná o způsob, jakým se agrese uskutečňuje. Jde o situace násilí, kdy je tzv. oběť šikany obvykle slabší a bezbranná. Šikanou tedy není rvačka nebo hádka fyzicky stejně vybavených jedinců, šikanou jsou ale i opakované posměšky vůči slabšímu dítěti nebo ošklivé poznámky o rodině.“ (Holeček, 1997, s. 22).

Kocurová definovala šikanu jako: „...jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat jiného člověka, případně skupinu osob. Je to cílené, nevyprovokované užití síly jedincem, nebo skupinou, obvykle opakovaně.“ (Kocurová, 2002, s. 3).

V literatuře pro pedagogické pracovníky definují autoři Zvírotský, Bendl a Richterová šikanu jako agresivní nebo manipulativní chování, kdy jeden nebo skupinka agresorů chtějí záměrně a opakovaně někomu uškodit. Cílem tohoto jednání je oběť ponížit či zesměšnit. Nejedná se tedy o záměr se někomu pomstít nebo oběť přinutit k jednorázové činnosti. Mezi útočníkem a agresorem je vždy tzv. asymetrie sil, ale nemusí se jednat pouze o fyzickou sílu. Agresor může být psychicky odolnější, mít více životních zkušeností nebo mít intelektuální převahu (Zvírotský et al., 2021, s. 12).

2.2 Forma útoku

Šikana se odehrává v reálném světě. Oběť je s agresorem v přímém kontaktu. Agresor svoji oběť napadá nejen verbálně, ale především fyzicky. Oběť se potýká se šrámy nejen na duši, ale také s pohmožděninami, modřinami, roztrhaným oblečením atd. Proto je oběť šikany snadněji rozpoznatelná než oběť kyberšikany (Rogers, 2010, s. 32).

Kyberšikana se odehrává ve virtuálním světě. Oběť nemá s agresorem žádný přímý kontakt a nejedná se o žádné způsoby fyzického napadání. Nemá jako následky žádné fyzické zranění, proto je oběť kyberšikany hůře rozpoznatelná. Útoky probíhají v digitální podobě ve formě urážek, vydírání, šíření falešných informací, vytváření falešných profilů, krádež identity nebo ignorování v sociálních skupinách, rozesílání nebo zveřejňování intimních fotografií či informací aj. Agresor skrývá svoji identitu a připadá si proto silnější (Rogers, 2010, s. 32).

2.3 Místo konání

Šikana se odehrává v různých prostředích, kde se lidé setkávají osobně. Jedná se o prostředí školy, pracoviště, veřejné prostory, sportovní kluby aj. Oběť a agresor navštěvují tyto prostory společně. Šikana však probíhá pouze v momentě, kdy je oběť nablízku svému útočníkovi. V momentě, kdy se oběť vzdálí nebo opustí společný prostor, útočník nemá možnost svoji oběť napadat. Šikana se tedy odehrává pouze v určitých časových intervalech. Jakmile oběť přejde do „bezpečí“, k šikaně nedochází (Rogers, 2010, s. 32).

Jak jsem zmínila v kapitole 2.2, kyberšikana se odehrává ve virtuálním světě. Útočník může svoji oběť napadat přes emaily, sociální sítě, diskusní fóra, aplikace nebo jiné digitální platformy. Útoky probíhají nepřetržitě a oběť nemá šanci se jim vyhnout. V tomto případě nemá žádné „bezpečné místo“ (Rogers, 2010, s. 32).

2.4 Způsob komunikace

Komunikace během šikany probíhá mezi útočníkem a agresorem v přímém fyzickém kontaktu. Oběť je fyzicky i verbálně napadána. Oběť si z těchto útoků odnáší fyzická zranění a škodu na majetku. Ať už se jedná o poškození věcí, roztrhání oblečení apod. Útočník bývá často fyzicky silnější než jeho oběť. Je to jeden z faktorů, podle čeho si agresor svoji oběť vybírá (Černá et al., 2013, s. 58).

Komunikace během kyberšikany probíhá digitálně a zpravidla anonymně. Pachatelé využívají pseudonymy nebo falešné profily pro utajení své identity. Agresor si tak připadá chráněný a daleko silnější. Během kyberšikany nezáleží na fyzické zdatnosti útočníka. Díky anonimity se může stát útočníkem fyzicky slabší a mladší člověk, než je jeho oběť. Útočník má možnost zakládat stále nové profily, ze kterých svoji oběť opakovaně napadá. Před útoky tedy není obvykle úniku (Černá et al., 2013, s. 58).

2.5 Dostupnost publika

Šikana se týká pouze lidí, kteří jsou fyzicky přítomni na místě, kde se šikana odehrává. Jedná se zpravidla jen o malý kolektiv, např. třídu, členy sportovního klubu apod. Pokud oběť z tohoto prostoru odejde a na jiném místě se s žádným ze zúčastněných neseťká, šikana končí (Černá et al., 2013, s. 69-71).

Kyberšikana má daleko větší dosah. Díky sociálním sítím mohou být svědky kyberšikany lidé po celém světě, aniž by oběť nebo agresora znali. Při zveřejňování např. intimních fotografií a informací, dochází pro oběť k daleko většímu ponížení, protože jednotliví uživatelé mohou tyto příspěvky sdílet. Útočníkovi tedy stačí příspěvek publikovat jen jednou. O jeho rozšíření se postarají ostatní uživatelé sociálních sítí. Oběť může být blokována, aby tomuto šíření nemohla zabránit pomocí nahlašování útočících profilů. Jednání publika výrazně zvyšuje negativní dopad na psychický stav oběti (Černá et al., 2013, s. 69-71).

2.6 Důsledky

Šikana i kyberšikana mohou mít na oběť vážné zdravotní a psychické dopady. Oběť se často potýká s úzkostmi, depresemi, záchvaty paniky či poruchami spánku. Velmi časté jsou stavy zoufalství, smutku a bezmoci. Dotyčný díky neustálému ponižování trpí pocitem méněcennosti a pocitem studu. Často se stahuje do ústraní a ztrácí důvěru v ostatní lidi. Zároveň může cítit vztek a nenávisť vůči agresorovi. V těch nejtěžších případech kyberšikany se může uchýlit k sebepoškozování nebo až k pokusům o sebevraždu. Oběti mohou nést následky do konce života. Nejčastěji se jedná o potíže se začleňováním do sociálního života a pocit úzkosti z mezilidských kontaktů (Černá et al., 2013, s. 86-90).

V případě šikany se jedná i o fyzické dopady, kdy má poškozený díky útokům modřiny nebo pohmožděniny (Černá et al., 2013, s. 61).

Zmíněné rozdíly jsou pro přehlednost uvedeny v Tab. č. 1.

Tab. č. 1 - Rozdíly šikany a kyberšikany (Černá et al., 2013, s. 48)

Šikana	Kyberšikana
Rysy	
Úmyslné, agresivní chování vnímané jako ubližující.	Úmyslné agresivní chování vnímané jako ubližující.
Opakování – agresor opakovaně napadá oběť v průběhu času (jednorázový akt agrese není šikanou)	Opakování se děje i díky veřejné povaze internetu – každé zhlédnutí urážlivého obsahu, přeposlání e-mailu či přidání komentáře je opakováním. Agresor tak může jediným aktem spustit kyberšikanu trvající delší čas.
Mocenská nerovnováha – oběť se silnějším agresorovi nedokáže bránit. Rozhoduje často fyzická síla či počet agresorů.	Mocenská nerovnováha – oběť nedokáže obtěžování technologicky zabránit, agresor se může schovat za anonymitu internetu. Nerozhoduje fyzická síla, znalosti technologií mohou být výhodou.
Přímá	
Fyzická (např. bití, poškozování majetku, krádež věcí).	Fyzická (např. úmyslné pořizování intimních či jiných fotografií, videí oběti a jejich umístování na internet).
Verbální (např. nadávky, urážení).	Verbální (např. urážlivé, výhružné e-maily či SMS).
Neverbální (např. obscénní gesta).	Neverbální (např. posílání výhružných nebo obscénních obrázků).
Nepřímá	
Sociální (např. vylučování někoho ze skupiny).	Sociální (např. vylučování někoho z online skupiny).
Verbální (např. šíření pomluv).	Verbální (např. zveřejnění soukromé konverzace či informací, šíření pomluv z internetu).
	Podvádění vydáváním se za někoho jiného, falešné nahlášení závadného obsahu/chování.

3 Průběh a stadia šikany

Následující kapitola se zabývá jednotlivými stadii šikanování. Cílem je podat komplexnější pohled na průběh šikany, který se s ohledem na závažnost liší, a na možnosti primární prevence.

Kolář ve své publikaci definuje stadia šikany takto: „*Šikanování je těžkou poruchou vztahů skupinového organismu, který podlehl infekci. Nákaza má svůj zákonitý vývoj. Směřuje od zárodečné podoby tzv. ostrakismu k dokonalému, pátému stádiu – totalitě*“ (Kolář, 2016, s. 11).

3.1 První stadium šikanování: Zrod ostrakismu

Zrod ostrakismu představuje mírné formy násilí, které jsou cílené spíše na psychiku oběti. Terčem útoků bývá žák, který se pohybuje na okraji společnosti. Ve skupině je neoblíbený, neuznávaný a tuto pozici si sám uvědomuje, proto se v kolektivu necítí dobře. Ostatní členové skupiny obětí vyčleňují z kolektivu, pomlouvají, dělají si z něj legraci atd. Jedná se o počátek šikanování, který směřuje k závažnějšímu vývoji situace (Kolář, 2016, s. 11).

K tomuto stadiu může, i když nevědomě, přispět i pedagog. Asi každý učitel má ve třídě své oblíbené a méně oblíbené žáky. Pokud začne své „oblíbence“ pedagog vyzdvihovat nad ostatní a dávat jim privilegia, nebo naopak začne nějakému žákovi častěji vytýkat jeho slabiny a upozorňovat na jeho nedostatky, začnou se tito žáci ocitat na okraji společnosti, kterou v tomto případě představuje třídní kolektiv (Vágnerová, 2011, s. 80).

3.2 Druhé stadium šikanování: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Druhé stadium nastává ve stresových situacích, kdy ostrakizovaní žáci – Kolář je ve své publikaci označuje například jako obětního beránka, černou ovci, outsidera apod. (Kolář, 1997, s. 32) slouží svým spolužákům jako hromosvod. První fáze přerůstá do mírné fyzické agrese, která je zapříčiněná nepříjemnými pocity žáků, z nadcházející písemné práce nebo pouze jen z povinné školní docházky (Vágnerová, 2011, s. 81).

3.3 Třetí stadium šikanování: Vytvoření jádra

Vytvořením jádra se v kolektivu vytváří skupina agresorů, kteří již své oběti nenapadají nahodile, ale začnou spolupracovat a své útoky provádět plánovaně a systematicky. Společně si vyberou nejvhodnější obět, která se v hierarchii třídního kolektivu nachází

nejníže. Zároveň se začíná objevovat tzv. pyramida šikanování, která se skládá ze sociálního postavení a moci v kolektivu: (Vágnerová, 2011, s. 81-82)

- Agresoři
- Pomocníci agresora
- Diváci – přihlížející, kteří o celé situaci mlčí
- Oběť

Oběť se s celou situací smiřuje, ale snaží se agresorům nedávat důvod ji napadat. V kolektivu se začíná projevovat pokřivená morálka třídy. Všichni o šikaně nebo kyberšikaně vědí, ale ze strachu, aby se nestali terčem útoků i oni, nikdo nic neudělá (Vágnerová, 2011, s. 81-82).

Třetí stadium je klíčové pro řešení šikany a kyberšikany. Odborně připravený pedagog, který je se situací seznámen, má možnost rozhodnout o tom, zda se počáteční fáze útoků přehoupnou do pokročilého stadia nebo zda situaci vyřeší (Vágnerová, 2011, s. 81-82).

3.4 Čtvrté stadium šikanování: Většina přijímá normy agresorů

Normy, které agresoři ve třídě nastavili, jsou třídním kolektivem přijaty a stávají se pro skupinu nepsaným zákonem. V tomto stadiu šikanování se jen málokdo dokáže skupinovému tlaku postavit. I ti žáci, kteří doposud celé situaci jen přihlíželi, ale oběť nenapadali, se mohou začínat chovat krutě. Dokonce při útocích prožívají pocit uspokojení (Kolář, 2016, s. 12).

Oběť svoji roli ve skupině přijímá a přestává se agresorům vyhýbat. Někdy se stává, že útočníky dokonce vyhledává, protože je již na útocích závislá. Pro okolí tedy jejich vztah může působit jako druh přátelství (Vágnerová, 2011, s. 82).

3.5 Páté stadium šikanování: Totalita neboli dokonalá šikana

Při dokonalé šikaně násilí přijímají všichni ve třídním kolektivu. Žáci jsou rozděleni do dvou sociálních skupin, které Kolář ve své publikaci označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedna skupina má všechna práva a druhá nemá žádná (Kolář, 2016, s. 12).

Oběť se stává majetkem agresora. Dává mu svoje peníze, majetek a ztrácí poslední zbytky sebevědomí a zábran. Stává se na agresorovi závislá a dochází k paradoxním situacím, kdy oběť agresora, v případě konfrontace s dospělým člověkem, brání (Vágnerová, 2011, s. 83).

3.6 Typický průběh kyberšikany

Informace o typickém průběhu kyberšikany jsou převzaty z mého rozhovoru s policistkou, zabývající se případy kyberšikany a její prevencí. Semináře zaměřené na tuto problematiku nejsou určeny pouze pro žáky, ale i pro rodiče žáků.

Zahájení

Kyberšikana může začít jako zdánlivě obyčejný projev nenávisti vůči druhé osobě nebo skupině lidí. Jedná se o urážlivé komentáře, zveřejňování zesměšňujících fotografií, videí atd. To všechno může být motivováno nenávistí, žárlivostí nebo jen obyčejnou touhou agresora po ublížení své oběti (Andělová, 2024).

Šíření

Kyberšikana se díky sociálním sítím šíří velmi snadno v online platformách uživateli, kteří je aktivně sdílí. Tito účastníci se stávají nepřímými agresory, kteří, možná ne zcela záměrně, pomáhají šířit nenávist a oběť zesměšňují (Andělová, 2024).

Identifikace oběti

Kyberšikana může být zaměřena na jednotlivce nebo skupinu. Útočníci mohou získat informace o oběti a poté je proti ní zneužít. Informace mohou agresori vylákat přímo od oběti, která se jim v domnění, že se svěřuje příteli, sama otevře. Jiným způsobem je nabourání se, tzv. hacknutí, do profilu oběti (Andělová, 2024).

Vytváření falešných profilů

Agresori často napadnou svoji oběť pod falešným profilem. Díky tomu se cítí v bezpečí a nedotknutelní. Vytvořené účty bývají velmi propracované a promyšlené. Útočníci dbají na každý detail, aby jejich profil vypadal co nejvíce důvěryhodně (Andělová, 2024).

Fyzické hrozby

Kyberšikana může přesahem do reálného světa zahrnovat i fyzické hrozby nebo fyzické útoky. Jde o extrémní formu kyberšikany, která vyžaduje okamžitou pozornost Policie ČR (Andělová, 2024).

Reakce oběti

Reakce oběti je zcela individuální. Mezi nejčastější projevy patří stres, úzkost, pocit ponížení, zesměšnění atd. Oběť se může zcela uzavřít do sebe a začít vnímat skutečnost, že se stala terčem těchto útoků jako trest. Také se může oběť postavit do role, kdy se rozhodne sama sebe bránit nebo vyhledat pomoc. V nejhorších případech se může začít oběť sebepoškozovat nebo se pokusit o sebevraždu (Andělová, 2024).

Hledání pomoci

V některých případech oběť vyhledává pomoc od rodiny, přátel, učitelů nebo profesionálních poradců. Kyberšikana může mít vážné následky na psychické zdraví oběti, a proto je důležité, aby oběť získala podporu. Většina mladých lidí však v dnešní době neví, kam se o pomoc obrátit a jaké má v případě, že se obětí kyberšikany stane, možnosti. Proto Policie ČR zprostředkovává na školách programy primární prevence proti kyberšikaně. Tyto programy jsou stále častěji zařazovány také jako součást třídních schůzek pro rodiče (Andělová, 2024).

Právní kroky

Kyberšikana se řeší na základě závažnosti. Ve škole mohou být žákovi za kyberšikanu podle školského zákona udělena kázeňská opatření (Ve škole základní, příp. střední, kde si žák plní povinnou školní docházku, může být udělena důtka třídního učitele, u zvláště závažného provinění po projednání v pedagogické radě důtka ředitele školy, žáka však nelze ze školy vyloučit. Ve škole střední mohou být uloženy: napomenutí třídního učitele, napomenutí učitele odborného výcviku, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, podmíněné vyloučení žáka, vyloučení žáka ze školy. Na vysvědčení lze chování žáka hodnotit podle míry provinění sníženou známkou z chování: dvojku – uspokojivé či trojkou – neuspokojivé.) V některých případech, zvláště v oblasti sextingu, kdy agresorem je dospělý člověk a obětí nezletilé dítě, se kyberšikana řeší na základě trestního zákona a právního systému ČR (Andělová, 2024).

3.7 Postup pedagoga při řešení kyberšikany

Na základě publikace od Kavalíra jsem zpracovala pro řešení kyberšikany stručný metodický manuál o 10 krocích.

1. V případě, že se ve třídě vyskytla kyberšikana, je velmi důležité vše důkladně vyšetřit. Najít všechny viníky a v případě nutnosti jim udělit kázeňské opatření (Kavalír, 2009, s. 55-56).
2. Pedagog situace neřeší sám, ale zajistí si podporu a pomoc externího pracovníka. Zvláště v případě, kdy útoky kyberšikany ohrožovaly bezpečnost studentů školy (Kavalír, 2009, s. 55-56).
3. Po identifikování agresora/ů, zvolíme takové řešení, které bude odpovídat závažnosti pochybení a jeho následkům. V případě menší závažnosti je vhodné urovnat situaci pouhou domluvou a omluvou oběti. V případě, že útoky byly závažnějšího charakteru, doporučuje se udělení kázeňského trestu nebo podání trestního oznámení (Kavalír, 2009, s. 55-56).
4. Po identifikování agresora je nutné kontaktovat a o všem informovat jeho rodiče nebo zákonného zástupce. V případě útoku méně závažného charakteru je důležité rodičům sdělit, že jejich dítě se dopustilo chování, které na škole nebude tolerováno (Kavalír, 2009, s. 55-56).
5. V případě, že prohřešky byly závažnější, poučíme rodiče o možnosti kontaktovat právníka, který je a jejich dítě bude hájit. Některé případy kyberšikany nespadají do kompetencí školy a v těchto případech mohou mít rodiče oběti zájem situaci řešit žalobou (Kavalír, 2009, s. 55-56).
6. V případě kyberšikany je nejdůležitější uchovat zprávy či jiné důkazy o kyberšikaně (Kavalír, 2009, s. 55-56).
7. Je důležité si ponechávat opravdu všechny důkazy, tedy všechny snímky obrazovky, výhrušné zprávy, hlasové nahrávky apod. Díky těmto dokumentům můžeme později dokázat závažnost útoků. Rozhodnutí uchovat si veškeré důkazy je rozhodující zvláště v případech, kdy máme v úmyslu studenty formálně potrestat (např. podmíněným vyloučením) (Kavalír, 2009, s. 55-56).
8. V případě nutnosti je možné kontaktovat mobilního operátora nebo správce sítě. Ti mohou pomoci při odstranění závadného obsahu z internetu nebo mohou pomoci při shromažďování důkazů. Pokud tak neučiní sami rodiče, ale podají na agresora

žalobu, obrátí se na operátora nebo správce sítě sama Policie ČR (Kavalír, 2009, s. 55-56).

9. Poproste o radu ostatní kolegy z vašeho pracoviště, případně mimo něj, kteří již v minulosti podobné případy řešili (Kavalír, 2009, s. 55-56).
10. Při řešení kyberšikany používejte kreativní a neformální strategie. Toto pravidlo se týká zvláště méně závažných forem útoků. Zorganizujte pro žáky seminář prevence proti kyberšikaně, nebo s žáky vytvořte plakáty proti kyberšikaně a vyvěste je po budově školy. Je důležité kyberšikanu veřejně odsoudit – předat zbytku školy zprávu že to, co se stalo, bylo nemorální a špatné (Kavalír, 2009, s. 55-56).

4 Kyberšikana a její prevence

Věnovat pozornost primární prevenci kyberšikany je v dnešní době velmi potřebné. V následující kapitole objasním, jak si má pedagog počínat při podezření na kyberšikana, při jejím odhalení, následném řešení a kde najde metodickou pomoc. Metodický pokyn k prevenci a řešení kyberšikany (a šikany) ve školách a školských zařízeních vydává MŠMT a pravidelně ho aktualizuje, rozšiřuje, zpřesňuje opatření a škola z něho vychází ve svém školním preventivním programu. Pomoc v prevenci kyberšikany poskytuje řada organizací, které pořádají programy prevence pro školy. Seznam některých z nich uvedu včetně kontaktů na ně.

4.1 Role školy

Kyberšikana (zpravidla ve spojení s šikanou) často souvisí se školním prostředím, kdy oběť a agresor navštěvují stejnou školu nebo stejnou třídu. Na samotném počátku řešení kyberšikany se škola rozhoduje, zda by se měla nebo neměla do řešení případu zapojit. Často je však kyberšikana spojena přímo se šikanou, proto se domníváme, že by se škola na řešení problému podílet měla (Černá et al., 2013, s. 133).

Školy často udávají množství argumentů, kterými se snaží odmítnout zodpovědnost od řešení kyberšikany obhájit. Dění ve virtuálním prostoru, mimo budovu školy nebo na akci, kterou nepořádala škola, není podle nich problém, kterým by se měly školy zabývat. Vedení škol se navíc často mylně domnívá, že nemají prostředky, jak tuto situaci řešit. Důvodem distance je také možný negativní pohled veřejnosti na školy, na nichž dojde k odhalení kyberšikany. Tato skutečnost by mohla odradit žáky, kteří o studiu na institucích uvažovali. Vedení škol, které se s kyberšikanou již setkaly, se mimo jiné brání, že prostředky, které školy pro řešení útoků využívají, nefungují. Rodiče problémových žáků, nebo dokonce i obětí v některých případech také nespolupracují. V neposlední řadě se školy brání také tím, že žáci nakonec sami s kyberšikanou přestanou, a řešit ji tedy není efektivní (Kopecký, Szotkowski, 2017, s. 10).

Škola má za povinnost starat se o příjemné klima a zajistit práva dětem i zaměstnancům školy. Každý žák má právo na vzdělání a každý zaměstnanec má právo na vhodné pracovní podmínky. Kyberšikana se odehrává na všech typech škol. Škola, která se rozhodne vyskytující se problémy řešit, jedná správně a pro veřejnost se stává vhodným prostředím

pro vzdělávání dětí. Argumenty škol týkající se nedostatku vhodných prostředků pro řešení kyberšikany jsou liché. Na základě dokumentů, které vydalo MŠMT, může škola v případě kyberšikany postupovat stejnými formami jako při řešení šikany. Pokud školou zvolené nástroje pro řešení kyberšikany nefungují, je třeba požádat o pomoc odborníky sociálně-právní ochrany dětí, Policii ČR atd., konzultovat situaci s nimi a dohodnout se na vhodném řešení. Rozhodne-li se škola kyberšikanu neřešit, dává tím žákům jednoznačně najevo, že za své anti-sociální jednání nebudou stíháni ani potrestáni. Takové rozhodnutí bude s největší pravděpodobností znamenat zvyšování výskytu kyberšikany. Žáci si zkušenosti z tohoto přístupu přenášejí do dospělosti a budou je předávat i svým dětem (Kopecký, Szotkowski, 2017, s. 10).

Řešení kyberšikany může být pro pedagogy úkolem obtížným. I když mají snahu kyberšikanu ve svých třídách řešit, často přiznávají, že nemají dostatek znalostí, jak se s touto obtížnou situací vypořádat.

4.1.1 Jak postupovat, když pedagog odmítá spolupracovat?

Pokud rodič opakovaně kontaktuje třídního učitele a upozorní ho na vyskytující se kyberšikanu a on nezasáhne, je zapotřebí se obrátit na ředitele školy, který je za postup školy zodpovědný. Není vhodné vedení školy oslovit telefonicky nebo osobní schůzkou. Ideálním způsobem je kontaktovat ředitele pomocí dopisu, ve kterém jasně a konkrétně popisujeme situaci. Rovněž je vhodné vedení školy předat seznam kroků, které jsme již v řešení kyberšikany podnikli a uvést, jak na ně třídní učitel nebo jiní pedagogové reagovali. Ředitel by se měl společně s odborníky (např. metodikem prevence) začít aktivně podílet na řešení případu kyberšikany (Vágnerová, 2011, s. 38-39).

4.1.2 Jak postupovat, když i vedení školy odmítá spolupracovat?

Jak jsem již zmínila v kapitole 4.1, ne vždy je škola ochotná přijmout zodpovědnost za řešení kyberšikany i přesto, že kyberšikana je se šikanou často spojována.

Pokud se škola odmítá k situaci postavit a řešit ji, nebo pokud jsou opatření, které škola zvolila, nefunkční, máme možnost se obrátit na Českou školní inspekci, zřizovatele školy nebo Policii ČR. Je velmi důležité při tomto postupu mít záznamy a důkazy o kyberšikaně, díky kterým nebude moci nikdo naše slova zpochybnit (Vágnerová, 2011, s. 40-41).

4.1.3 Zvyšování povědomí o kyberšikaně

Zvyšování povědomí o kyberšikaně sice nelze dosáhnout snížení počtu případů kyberšikan, ale primární prevence pomůže žákům dospět k poznání, proč je nutné chránit si své soukromí na internetu. Hodně žáků si totiž myslí, že pokud používají internet a sociální sítě v prostředí, které je pro ně bezpečné (např. domov), nemůže se jim nic stát. Zároveň cestou prevence je třeba v žácích budovat respekt k ostatním lidem, kteří jsou na sociálních sítích aktivní podle pravidla: „*Co nechceš, aby bylo činěno tobě, nečiň ostatním*“ (Černá et al., 2013, s. 133).

Ve snaze o zvyšování povědomí o kyberšikaně jsem na základě poznatků z odborné literatury sepsala Desatero bezpečného internetu.

Desatero bezpečného internetu

1. Inteligentní uživatel internetu je opatrný (Černá et al., 2013). Nikdy přehnaně nedůvěřuj informacím, které o sobě uživatel zveřejnil na sociálních sítích. Každý z uživatelů si mohl vyplnit své údaje, jak se mu líbilo. Pokud nechceš naletět podvodníkovi, všechny informace si nejdříve ověřuj (Záliš, 2006).
2. Nikdy na svém profilu nezveřejňuj telefonní číslo nebo adresu bydliště. Nikdy nevíš, kdo se skrývá na druhé straně (Záliš, 2006).
3. Nikdy neposílej žádnou svoji fotografii a nikomu nesděluj svůj věk (Záliš, 2006).
4. Heslo, které jsi si zvolil pro přihlašování do tvých účtů, nesvěřuj ani svému nejlepšímu kamarádovi/ce. Udržuj ho v tajnosti a jednou za pár měsíců ho změň za jiné. (Záliš, 2006).
5. Pokud ti přijdou neslušné, hrubé nebo výhružné zprávy, nikdy na ně neodpovídej. Svěř se rodičům nebo jiné dospělé osobě, ke které máš důvěru (Záliš, 2006).
6. Nikdy si nedomlouvej žádnou schůzku s člověkem, kterého neznáš. Pokud někam jdeš, je důležité, aby ses svěřil alespoň jednomu z rodičů (Záliš, 2006).
7. Pokud tě při prohlížení webových stránek nebo sociálních sítí překvapí obsah některých z videí nebo obrázků, okamžitě stránku opusť a informuj své rodiče, či jinou dospělou osobu (Záliš, 2006).

8. Pokud se na internetu stane cokoliv, co by tě vyvedlo z míry nebo jakkoliv znepokojilo, svěř se svým rodičům (Záliš, 2006).
9. Neotevírej soubory, videa a obrázky, které ti pošlou neznámí lidé. Jedná se o virové přílohy, které napadnou tvoje zařízení a útočníci se mohou dostat k tvým osobním údajům (Záliš, 2006).
10. Internet má miliony uživatelů a každý z nich si může vytvořit profil, aniž by odpovídal realitě. Dej proto pozor a nevěř každé informaci, kterou se na sociálních sítích dozvíš (Záliš, 2006).

4.2 Role rodiny

V prevenci kyberšikany (ale i dalších projevů rizikového chování) hraje roli rodinné prostředí. Je důležité, aby bylo dítě seznámeno s pravidly chování při kontaktu s lidmi v reálném životě, tak i prostřednictvím internetu nebo sociálních sítí. Rodiče musí své děti učit, že s ostatními lidmi by se mělo jednat s respektem a úctou. Dítě musí vědět, že šikana a kyberšikana způsobují druhým lidem bolest, ať už na internetu nebo v reálném světě (Kavalír, 2009, s. 50).

Před nástupem dítěte do školy se musí rodina ujistit, že škola, kterou má dítě navštěvovat, má vhodný vzdělávací program o bezpečnosti na sociálních sítích. Program by neměl obsahovat pouze potencionální hrozby sextingu, ale také to, jak se preventivně chránit útokům svých vrstevníků. Děti by se také měly seznámit se zodpovědnou a etickou komunikací na internetu a s pravidly používání sociálních sítí. Škola by měla být schopná vysvětlit, jaká rizika jim hrozí a k jakým problémům může dojít (Kavalír, 2009, s. 50).

Rodič musí být svému dítěti vzorem. Není vhodné před svými dětmi vtipkovat a zesměšňovat jiné osoby. Děti se dívají a učí se. Není proto vhodné např. telefonovat nebo psát SMS zprávy při řízení automobilu. Mimo to by měli sledovat aktivity svých dětí na sociálních sítích. Vhodná je rodičovská kontrola, která nastavuje na mobilních zařízeních dětí časový limit, po který mohou aplikace používat. Po vypršení povolené doby se aplikace uzavře a zpřístupní se až následující den. Je důležité, aby dítě cítilo náš zájem a samo nám sdělovalo, jak čas na sociálních sítích tráví. Při tajném sledování musíme být diskrétní. V opačném případě můžeme svým jednáním způsobit více škody než užítku. Dítě vycítí, že narušujeme jeho soukromí, a může svoji činnost začít záměrně skrývat. Je vhodné využívat

navíc filtračních a blokačních softwarů, i když samy o sobě nezajistí bezpečí dítěte, ani nejsou prevencí proti kyberšikaně. V dnešní době jsou děti často technicky tak zdatné, že tyto softwary dokážou snadno obejít (Kavalír, 2009, s. 51).

Pozorovat by se mělo nejen chování dítěte při aktivitě na sociálních sítích, ale i jak dítě reaguje, když se ocitnete v jeho blízkosti. Podle určitých známek chování lze odhadnout, zda se dítě nestalo pachatelem kyberšikany. Tyto projevy chování musíme hodnotit s ohledem na věk dítěte. Dítě v pubertě často jeví známky nedůvěry a snahy „zamést stopy“ rychlým zavíráním stránek, programů atd. Je však velmi důležité pozorovat chování dítěte během online komunikace – sklíčenost, zamlklost, smutek atd. (Kavalír, 2009, s. 51).

Vhodné je podle odborníků sepsání tzv. „Smlouvy o používání internetu“. Dítěti jsou tímto naprosto jasně určena pravidla užívání sociálních sítí a komunikačních technologií. Aby tato „smlouva“ nebyla dítětem zapomenuta, lze ji vyvěsit na viditelné místo (např. na lednici, vedle počítače) (Kavalír, 2009, s. 52).

Nejdůležitější je dávat vždy dítěti najevo, že za svými rodiči může kdykoliv přijít. Ukázat mu, že jeho rodiče jsou tady vždy pro něj a kdykoliv se může přijít svěřit. Pokud nastane problém, základem je jednat konstruktivně, nevyčítat dítěti nic, díky čemu se do situace dostalo. Situaci se snažíme co nejrychleji vyřešit a využít ji k výchovnému působení na dítě, abychom snížili riziko opakujících se problémů (Kavalír, 2009, s. 52).

4.3 Organizace věnující se prevenci proti kyberšikaně

E-Bezpečí

E-Bezpečí je celorepublikový projekt Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a Centra prevence rizikové virtuální komunikace. Zabývá se prevencí a bezpečím v online prostředí, vzděláváním, výzkumem, intervencí a osvětou spojenou s rizikovým chováním na sociálních sítích. Hlavním cílem projektu je vzdělávání žáků základních škol, studentů středních a vysokých škol, ale také pedagogů, policistů atd. Součástí projektu je také provozování online poradenské činnosti (Kopecký, Szotkowski, 2015, s. 30).

Základem projektu E-Bezpečí je práce v terénu s různými cílovými skupinami. Jedná se o preventivní programy, přednášky na daná témata aj. Tyto preventivní vzdělávací akce jsou cílené na žáky již od 1. stupně základních škol (Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2023).

Web. stránky: <https://www.e-bezpeci.cz/>

Linka bezpečí

Projekt Linka bezpečí zahájila svou činnost v roce 2007 s cílem poskytovat dětem a dospívajícím pomoc, pokud se dostanou do náročné životní situace nebo řeší problémy, s kterými si nevědí rady. Linka bezpečí je dostupná pro klienty z celé České republiky, má bezplatnou telefonní linku nonstop 24 hodin denně. Linku bezpečí je možné kontaktovat online chaty nebo lze využít e-mailovou poradnu. Kontaktování linky bezpečí je anonymní, nezobrazuje se ani číslo, ze kterého dotyčný volá. Hovory nejsou nahrávány. Po skončení konverzace mezi klientem a odborníkem přijde dotyčnému zpráva, ve které je shrnuto, o čem si s odborníkem povídal a jaké možnosti řešení byly doporučeny (Vágnerová, 2011, s. 131-135).

Tel. číslo: 116 111

Web. stránky: www.linkabezpeci.cz

Červené tlačítko

Červené tlačítko je softwarový nástroj, který slouží k rychlému nahlášení nevhodného obsahu na sociálních sítích. Tento nástroj však není vhodný pro mladší žáky základní školy, díky kterým by tato forma byla různými způsoby zneužita (Rogers, 2010).

Kyberšikana.eu

Projekt Kyberšikana.eu byl založen původně dvěma studentkami. Zabývá se kyberšikanou, její prevencí a bezpečným chováním na internetu. Na oficiálních webových stránkách kyberšikana.eu je poskytováno poradenství v oblasti primární prevence dětem, rodičům, školám, školským zařízením a ostatním organizacím a je zde ke stažení příručka Bezpečně na internetu. Pro školy jsou nabízeny semináře zaměřené na prevenci kyberšikany. Jednotlivé bloky jsou rozděleny a existují semináře zvlášť určené pro pedagogy a zvlášť pro žáky (Rogers, 2010).

Saferinternet.cz

Webové stránky Saferinternet.cz se zabývají bezpečným chováním na internetu v oblasti sociálních sítí, financí, vzdělávání a výzkumu v oblasti technologií IT. Ve spolupráci

s partnery pořádají lektori Saferinternet.cz ve školách semináře, přednášky atd., které jsou zaměřené na prevenci internetové kriminality (Rogers, 2010, s. 16).

Praktická část

5 Výzkumný problém a cíle práce

V této části diplomové práce jsem k analýze a shrnutí poznatků zvolila navazující postupy s cílem získat odpovědi na výzkumné otázky (viz. kap. 5.1.). K zodpovězení výzkumných otázek jsem využila mnou vytvořený standardizovaný dotazník v papírové a elektronické podobě, strukturované rozhovory s pedagogy a kazuistiku s obětí kyberšikany.

Průzkum jsem provedla u žáků základních škol v Plzni a na venkovských základních školách v Plzeňském kraji. Pro průzkum bylo osloveno 25 škol, ale pouze jedna z nich se rozhodla do výzkumu zapojit. Proto jsem osobně oslovila třídní učitele pátých tříd. Ti poté oslovili své kolegy z jiných Plzeňských škol. Na dotazník odpovídalo celkem 231 žáků z 5. tříd.

Provedla jsem analýzu strukturovaných rozhovorů s pedagogy, abych zjistila, v jaké míře a jakým způsobem jsou učitelé na základní škole vzdělávání v prevenci kyberšikany. Oslovila jsem pedagogy, kteří působí na stejné venkovské základní škole v Plzeňském kraji jako žáci a oběť šikany.

Zpracovala jsem kazuistiku s obětí kyberšikany. Převodla jsem rozhovor s obětí kyberšikany, který jsem nahrávala na diktafon, do písemné podoby.

5.1 Výzkumné otázky

V rámci výzkumného šetření jsem sestavila výzkumné otázky pro standardizovaný dotazník a pro vedení strukturovaného rozhovoru a odpovědi vyhodnotila.

Výzkumná otázka č. 1

Jsou žáci 1. stupně základních škol oběťmi kyberšikany?

Výzkumná otázka č. 2

Absolvovali vybraní žáci 1. stupně základních škol nějaký kurz nebo seminář zaměřený na prevenci kyberšikany?

Výzkumná otázka č. 3

Jsou pedagogové základních škol seznámeni s postupem řešení kyberšikany?

5.2 Návrh metodologie výzkumného šetření

Metodologie výzkumného šetření je klíčovou částí diplomové práce. Definuje postup, metody a techniky, které jsem k získání dat a odpovědí použila. Bylo důležité si zvolit vhodný výzkumný problém a postup, díky kterým jsem k výsledkům dospěla. Podle Švaříčka a Šedové není vhodné zvolit pouze jednu výzkumnou metodu nebo jeden postup, proto se volbě výzkumné metody přikládá takový důraz (Švaříček, Šedová, 2007).

V této práci jsem využila metodu standardizovaného dotazníku, dále strukturovaného rozhovoru a metodu kazuistiky.

Kvalitativní výzkum

„Kvalitativní přístup je zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí, s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, vytvářejí a prožívají sociální realitu.“ (Švaříček, Šedová, 2007, s. 17).

Označuji tak výzkum zaměřený na to, jak jednotlivci a skupiny interpretují svět a jak ho chápou. Pomáhá s formulováním hlubšího významu a porozumění jevu, jenž jsem si vybrala. Kvalitativní výzkum sbírá nečíselná data, která jsou obvykle zpracována ve formě textů, obrázků atd. Tato data získávám prostřednictvím rozhovorů, pozorování a jiných výzkumných metod a pomáhají mi k hlubšímu porozumění kontextu. Výzkumníci mohou mít možnost měnit otázky a jejich pořadí v průběhu studie a reagovat tím na neočekávané aspekty. Při použití této výzkumné metody musíme počítat i s možnými úskalími. Například že osoby, které jsou k výzkumu osloveny, mohou mít obavy o svých problémech mluvit i přesto, že je jim slíbena anonymita. (Švaříček, Šedová, 2007, s. 13).

Kvantitativní výzkum

Kvantitativní výzkum označuje metodu vědeckého výzkumu, která se zaměřuje na sběr a analýzu číselných dat. Nejčastější formou je standardizovaný dotazník. Kvantitativní výzkum pracuje s větším množstvím účastníků (Saibertová et al., 2023).

5.2.1 Standardizovaný dotazník

Pro výzkum jsem zvolila metodu kvantitativního výzkumu, jehož prostředkem je standardizovaný dotazník složený pouze z uzavřených otázek. Chtěla jsem oslovit co

největší počet respondentů a získat potřebný počet odpovědí. Jak jsem zmínila, dotazník je tvořený pouze z uzavřených otázek z důvodu poměrně snadného vyhodnocování. Jednou z nevýhod této metody je omezení respondenta při sdělování vlastního názoru k problematice (Skutil, Průcha, 2011, s. 80)

Standardizované dotazníky v papírové podobě jsem zadala žákům při pedagogické praxi. Tento způsob výzkumu nebyl úspěšný. I přes to, že jsem věděla o výskytu kyberšikany ve třídě, nikdo ze žáků se k roli oběti nepřiznal. Na žácích byla znát nervozita a snaha o získání většího soukromí před svým sousedem v lavici. Proto jsem tuto formu standardizovaných dotazníků vyhodnotila jako nevyhovující a rozhodla se pro standardizovaný dotazník v elektronické podobě na platformě Google Forms. Dotazníky v elektronické podobě se shodnými otázkami jako v podobě papírové jsem odeslala pomocí vygenerovaného odkazu elektronickou poštou na základní školy v Plzni. Následovalo vyhodnocení standardizovaných dotazníků zadaných v elektronické podobě.

5.2.2 Strukturovaný rozhovor

Pro získání informací od pedagogů jsem zvolila strukturovaný rozhovor, kvantitativní přístup, pro který je charakteristické, že respondentům jsou položeny stejné otázky ve stejném pořadí (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 13).

Strukturované rozhovory probíhaly na venkovské základní škole, kde pedagogové pracují. Oslovila jsem respondenty cíleně, a to na stejné škole, kterou navštěvuje žákyně, o níž píši kazuistiku.

5.2.3 Kazuistika

V poslední fázi výzkumu jsem využila metodu kvalitativního výzkumu, jehož prostředkem byla kazuistika oběti kyberšikany. Kazuistika vznikala v domácím prostředí oběti za přítomnosti její sestry a matky. K dispozici jsem od oběti získala konverzace s třídní učitelkou o řešení kyberšikany a zachráněné úryvky z třídní skupiny vedené v aplikaci WhatsApp, na níž se útoky odehrávaly.

Fenomenologický rozhovor

Kazuistika je založena na základě fenomenologického rozhovoru, který se vztahuje k prožitým zkušenostem dotazovaného. Erudovaným zkoumáním jednoho případu můžeme lépe porozumět dalším podobným případům. Výzkumník musí k celé situaci

přístupovat nezaujatě a bez předsudků. Využívám fenomenologickou metodu zvanou osobní případová studie zabývající se detailním studiem jedné osoby, kterou se snažím zachytit složitost a celistvost celé problematiky (Knechtová et al., 2023).

Knechtová, Dolanová, Pokorná a Pešáková citují fenomenologický rozhovor takto: „*Fenomenologické metody jsou procesem učení a konstruování významu lidské zkušenosti díky intenzivnímu dialogu vedenému s jednou nebo více osobami, které mají zkušenost se zkoumaným jevem.*“ (Knechtová et al., 2023).

5.3 Vymezení výzkumného vzorku

Pro výzkum pomocí elektronického standardizovaného dotazníku jsem si vymezila pouze žáky z 5. tříd základních škol v Plzni a na vesnicích v Plzeňském kraji. K tomuto kroku mě vedlo přesvědčení, že žáci okolo 10-11 let budou na sociálních sítích více aktivní než jejich mladší spolužáci, jak jsem si ověřila během studia v průběhu pedagogických praxí. Dotazníkovou metodu jsem zvolila proto, abych oslovila co největší počet respondentů.

S pedagogy venkovské základní školy v Plzeňském kraji, kterou navštěvuje dívka Helena zmiňovaná v kazuistice, jsem provedla strukturovaný rozhovor.

Kazuistiku jsem vedla s žákyní 5. třídy. Z důvodu ochrany osobních údajů nepoužiji její skutečné jméno a respondentku pojmenuji jako Helenu. Je jí 11 let a navštěvuje 5. třídu základní školy na vesnici v Plzeňském kraji. Oslovila jsem ji z důvodu její přímé zkušenosti s kyberšikanou. Zároveň jsem oslovila její dvojče, sestru Lenku, a matku dívek. Díky této skutečnosti mohu ve své práci pozorovat pohled oběti i diváka. Helena a Lenka se rozhovoru zúčastnily dobrovolně za přítomnosti a se souhlasem své matky, dodržela jsem etické zásady a ochranu osobních údajů. Jako prostředek výzkumu jsem zvolila kazuistiku z důvodu lepšího pochopení problematiky kyberšikany.

Cílem, proč jsem využila standardizovaného dotazníku, strukturovaného rozhovoru a kazuistiky na jedné základní škole bylo zjistit postoje školy vůči vyskytující se kyberšikaně. Zajímal mě postoj třídy a agresorů samotných v momentě, kdy budou konkrétně tázáni. To, že jsem byla seznámena se situací a znala jsem aktéry kyberšikany, věděla pouze rodina oběti a já.

5.4 Metoda sběru dat

Jednou z metod bylo vytvoření strukturovaného dotazníku v papírové podobě, který jsem osobně předala žákům pátého ročníku v době absolvování pedagogické praxe a s pomocí pedagogů dané školy v paralelních 5. třídách.

Další metodou bylo využití elektronického dotazníku (Příloha č. I), který jsem vytvořila na online platformě Google Forms a následně rozeslala pomocí vygenerovaného odkazu v emailu do 25 základních škol v Plzni a vesnických škol v Plzeňském kraji. Tímto způsobem jsem však obdržela pouze 34 odpovědí. Následně jsem tedy rozesílala dotazníky konkrétním třídním učitelům, nebo jsem je oslovila osobně. Dotazníkové šetření probíhalo u žáků 5. tříd od 15. ledna 2024 do 13. února 2024. Strukturovaný dotazník se skládal z uzavřených otázek, na které bylo možno odpovědět jednou nebo více možnostmi. Množství otázek bylo variabilní na základě zvolených odpovědí. Celkem bylo vyplněno 231 dotazníků.

Využila jsem rovněž metodu strukturovaného rozhovoru se třemi pedagogy základní školy (Příloha č. II), ve které probíhalo dotazníkové šetření u žáků 5. tříd. Tyto rozhovory probíhaly jednotlivě a za podmínky, že v diplomové práci nezmíním identitu pedagogů. Proto dotazované označuji jako respondent č. 1 - respondent č. 3. Rozhovory probíhaly ve škole a bez časového limitu. Všichni účastníci měli stejné otázky a ve stejném pořadí.

Výzkum jsem založila také na kazuistice žákyně 5. třídy, která se stala obětí kyberšikany ze strany svých spolužáků. Žákyně byla součástí jedné třídy, ve které byl dotazník o kyberšikaně žákům zadán.

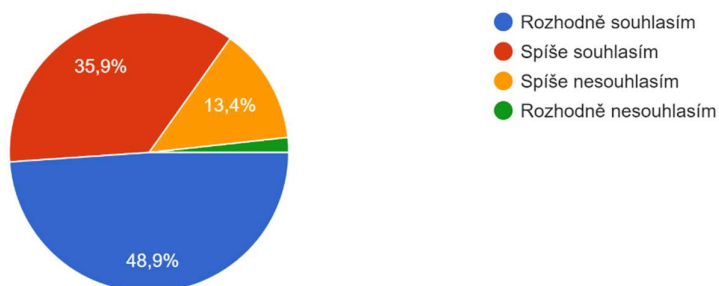
5.5 Zpracování dat dotazníkového šetření

Informace, které jsem získala z dotazníkového šetření v 5. třídách základních škol, jsem analyzovala a data převedla do grafů. Protože ve standardizovaném dotazníku byly respondentům pokládány otázky na základě jejich předchozích odpovědí, počet odpovědí se liší od celkového počtu 231 respondentů.

Otázka č. 1 – Mají mít rodiče přehled o tvých aktivitách na internetu?

1) Mají mít rodiče přehled o tvých aktivitách na internetu?

231 odpovědí

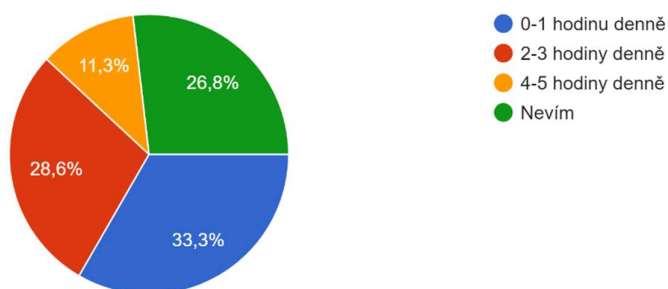
Graf č. 1 – Přehled rodičů nad aktivitou na sociálních sítích

Z grafu č. 1 vyplývá, že drtivá většina žáků (84,8 %) alespoň částečně souhlasí s tím, že rodiče mají mít přehled o jejich aktivitách na sociálních sítích. Dohled nemusí být jen nad tím, co na sociálních sítích sdílí, ale i nad časem, který na internetu stráví. Pomocí rodičovské kontroly má v dnešní době rodič možnost nastavit časový limit, po který může být dítě na sociálních sítích. Po vypršení se tyto aplikace uzamknou a dítěti umožní přístup až druhý den. Na druhou stranu 31 (13,4 %) respondentů zvolilo odpověď, že s touto otázkou spíše nesouhlasí a 4 (1,7 %) dokonce odpovědělo, že s tímto postojem rodičů rozhodně nesouhlasí.

Otázka č. 2 – Kolik hodin strávíš denně na sociálních sítích?

2) Kolik hodin strávíš denně na sociálních sítích?

231 odpovědí

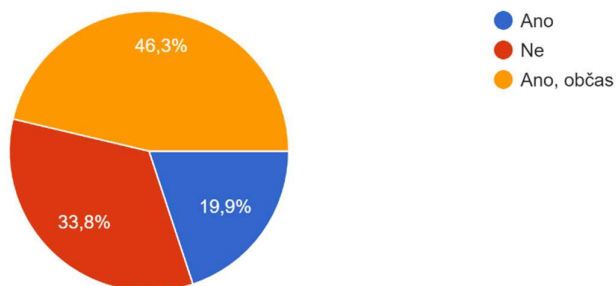
Graf č. 2 – Doba strávená na sociálních sítích

Z grafu č. 2 je zřejmé, že z celkového počtu 231 žáků 77 (33,3 %) zvolilo jako odpověď, že na sociálních sítích tráví maximálně 1 hodinu denně. Následující dvě možnosti byly rozdílné pouze o 4 respondenty. 66 dotazovaných (28,6 %) odpovědělo, že jejich aktivita na internetu se každý den pohybuje mezi dvěma až třemi hodinami. 62 (26,8 %) odpovědělo, že nikdy neměli potřebu tuto skutečnost sledovat, a proto nemají přehled o čase, který na sociálních sítích stráví. Nejméně respondentů (11,3 %) uvedlo, že na sociálních sítích tráví denně 4–5 hodin.

Otázka č. 3 – Povídáš si s rodiči o něčem, co sdílíš na sociálních sítích, nebo co jsi se dozvěděl/a o svých spolužácích na sociálních sítích?

3) Povídáš si s rodiči o něčem co sdílíš na sociálních sítích nebo co jsi se dozvěděl/a o svých spolužácích na sociálních sítích?

231 odpovědí

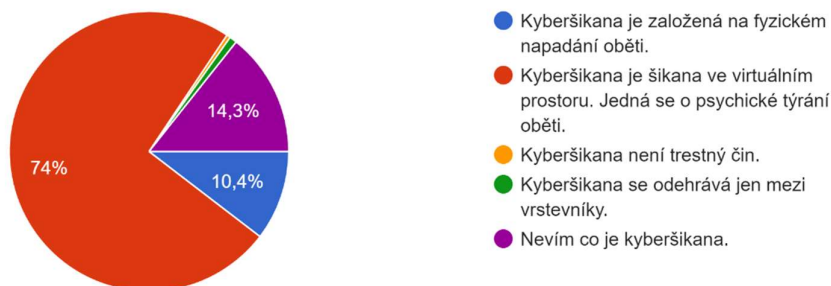
Graf č. 3 – Komunikace s rodiči

Z grafu č. 3 vyplývá, že více než polovina žáků (66,2 %), alespoň občas komunikuje s rodiči o svých aktivitách na sociálních sítích. Z toho 107 (46,3 %) dotazovaných zvolilo jako možnost, že se svými rodiči vede rozhovor na toto téma alespoň občas a 46 žáků odpovědělo, že tyto rozhovory probíhají pravidelně. Na druhou stranu velká část žáků - 78 (33,8 %) z celkového počtu 231 dotazovaných – odpověděla, že se svými rodiči o těchto věcech vůbec nemluví.

Otázka č. 4 – Jaký je rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou?

4) Jaký je rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou?

231 odpovědí

Graf č. 4 – Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou

Graf č. 4 ukazuje, jak z celkového počtu 231 dotazovaných většina žáků 171 (74 %) zvolila správnou možnost „Kyberšikana je šikana ve virtuálním prostoru. Jedná se o psychické týrání“. Ostatní žáci zvolili nesprávně a byli v dotazníkovém šetření automaticky přeměrováni do sekce, ve které byly tyto pojmy vysvětleny viz. Obr. č. 1. Definice byly přejetý z webových stránek Policie ČR. Co se ostatních odpovědí týká, možnost „Nevím, co je kyberšikana.“ zvolilo 33 žáků (14,3 %). Další nesprávnou možnost „Kyberšikana je založená na fyzickém napadání oběti.“ vybralo 24 žáků (10,4 %). Dva zvolili jako odpověď, že kyberšikana se odehrává jen mezi vrstevníky. Pouze jeden z dotazovaných označil možnost, že v případě kyberšikany se nejedná o trestný čin.

Sekce 2 z 14

Informace o šikaně a kyberšikaně

Šikana je jakékoliv chování, jehož záměrem je opakovaně ubližovat, ohrožovat nebo zastrašovat jiného člověka, případně skupinu lidí. Zahrnuje jak fyzický útok v podobě bití, poškozování věcí druhé osobě, tak i útok slovní v podobě vydírání, nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Většina případů šikany mezi dětmi se odehrává ve škole, na cestě do školy nebo ze školy, případně v okolí bydliště.

Kyberšikana je podobné poškozování jiné osoby pomocí informačních technologií - internetu, mobilních telefonů, apod. (např. vydírání, ubližování, ztrapňování, obtěžování, ohrožování, zastrašování apod.).

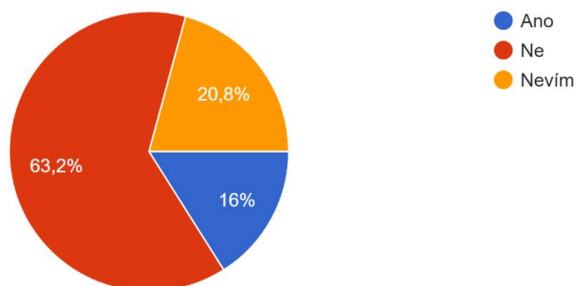
Zdroj: <https://www.policie.cz/>

Obr. č. 1 – Sekce dotazníkového šetření – vysvětlení definic

Otázka č. 5 – Setkal/a jsi se někdy s kyberšikanou?

5) Setkal/a jsi se někdy s kyberšikanou?

231 odpovědí

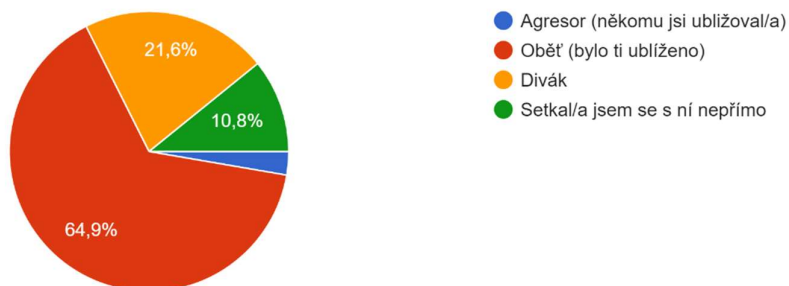
Graf č. 5 – Setkání s kyberšikanou

Graf č. 5 znázorňuje, že většina respondentů 146 (63,2 %) se s kyberšikanou nikdy nesešla. 48 žáků (20,8 %) zvolilo jako odpověď „Nevím“. Z výsledků je patrné, že žáci si nejsou jistí, co všechno je za kyberšikanu považováno, proto se rozhodli jít „střední“ cestou. Z celkového počtu 231 respondentů uvedl poměrně velký počet z nich, že se s tímto druhem útoků setkali. Celkem jich tuto možnost označilo 37 (16 %)

Otázka č. 6 – V jaké pozici jsi byl/a?

5.1) V jaké pozici jsi byl/a?

37 odpovědí

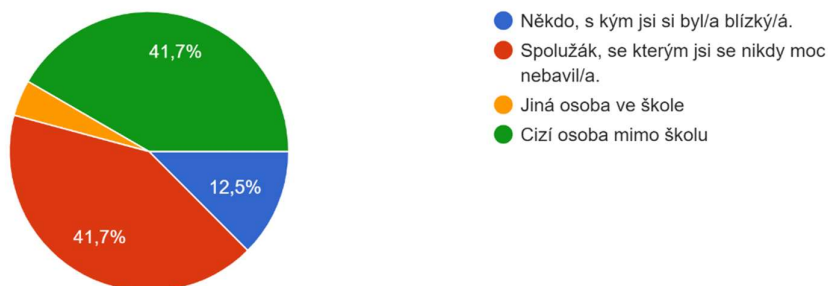
Graf č. 6 – Pozice účastníka kyberšikany

Otázka č. 6 byla určena pouze pro žáky, kteří v předchozí otázce odpověděli, že se ve svém životě již s kyberšikanou setkali, z celkového počtu se jednalo o 37 respondentů. Z grafu č. 6 je zřejmé, že nejčastěji žáci označovali, že byli v pozici oběti. Tuto možnost zvolilo 24 dotazovaných (64,9 %). Druhou nejčastější odpovědí (21,6 %) byla možnost, že byli v pozici diváka. 4 respondenti (10,8 %) se s kyberšikanou setkali nepřímo. I přes přiznání 24 obětí, se k pozici agresora přiznal pouze jediný z respondentů.

Otázka č. 7 – Kdo tě šikanoval?

5.1.2.1) Kdo tě šikanoval?

24 odpovědí

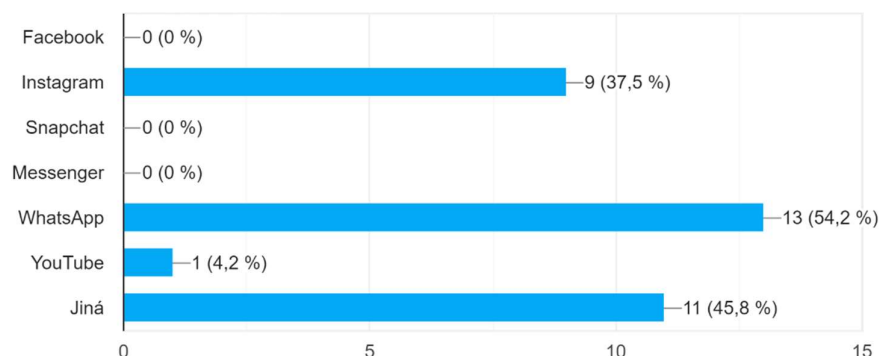
Graf č. 7 – Kdo byl agresorem

Otázka č. 7 byla určena pouze pro žáky, kteří v předchozí otázce odpověděli, že byli obětí kyberšikany. Z celkových 231 respondentů, byla tak otázka určena pouze pro 24 z nich. Podle grafu č. 7 shodný počet dotazovaných 10 (41,7 %) označil odpověď, že v jejich případě byl agresorem spolužák ze třídy, se kterým nikdy neměli žádný bližší vztah a že je napadala cizí osoba mimo školní prostředí. Celkem 3 dotazovaní (12,5 %) zvolili jako možnost, že agresorem byla osoba, se kterou si oběť byla v minulosti velmi blízká. Pouze 1 respondent (4,8 %) označil jako možnost, že útočníkem byla jiná osoba ve škole než spolužák ve třídě.

Otázka č. 8 – Přes jaké sociální sítě jsi byl/a napadena?

5.1.2.2) Přes jaké sociální sítě jsi byl/a napaden/a? (Je možné označit více odpovědí)

24 odpovědí

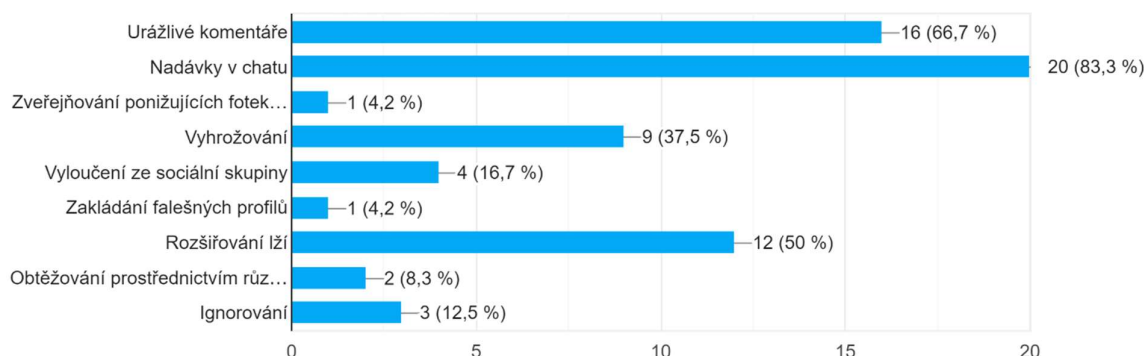
Graf č. 8 – Prostředky kyberšikany

V případě dotazu na užitou sociální síť v otázce č. 8 mohli žáci označit více možností. Z celkového počtu respondentů byla tato otázka určena pro 24 z nich. Graf č. 8 ukazuje, jak celkem 13krát (54,2 %) byla označena odpověď, že oběť byla napadána přes WhatsApp. 11krát (45,8 %) byla označena odpověď, že oběť byla napadána přes jinou sociální síť, než byla uvedena ve výběru možností v dotazníku. 9krát (37,5 %) byla označena odpověď, že žák byl napaden přes Instagram. V grafu č. 8 můžeme vidět, že sociální sítě jako jsou Facebook, Snapchat, Messenger a YouTube nejsou většinou agresory volenými prostředky pro útoky na žáky 5. tříd základní školy. Žádný z dotazovaných neoznačil jako možnost, že byl napadán přes Facebook, Snapchat nebo Messenger a jen jeden (4,2 %) odpověděl, že byl napaden přes platformu YouTube.

Otázka č. 9 – Jakým způsobem jsi byl/a napaden/a?

5.1.2.3) Jakým způsobem jsi byl/a napaden/a? (Je možné označit více odpovědí)

24 odpovědí

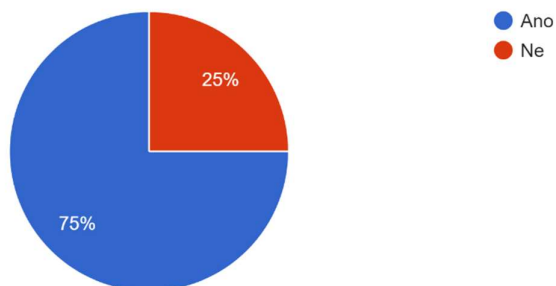
Graf č. 9 – Způsoby útoků

U otázky č. 9 měli žáci opět na výběr z více možností odpovědí. Z celkového počtu 231 účastníků jich odpovídalo na otázku s ohledem na předchozí odpovědi jen 24. V grafu č. 9 lze vidět, že nejčastějším způsobem útoků jsou nadávky v chatu. Tato možnost byla označena 20krát (označilo ji tedy 83,3 % respondentů). Za druhý nejčastější způsob žáci označili urážlivé komentáře, tato možnost byla zvolena 16krát (zvolilo ji 66,7 %). 9 respondentů (37,5 %) zvolilo, že jim bylo agresorem vyhrožováno. 12krát (50 %) byla respondenty označena možnost, že útoky byly formou rozšiřování lží. 4 respondenti (16,7 %) zvolili jako formu útoků vyloučení ze sociální skupiny, do které měla nebo chtěla oběť patřit. 3 respondenti (12,5 %) jako možnost ignorování ze strany agresora. Jen dva žáci (8,3 %) zvolili, že byly obtěžovány prostřednictvím různých sítí. Poslední dvě odpovědi, zakládání falešných profilů a zveřejňování ponižujících fotek, měli shodné hodnoty. Obě tyto možnosti volilo po 1 respondentovi (4,2 %).

Otázka č. 10 – Svěřil/a jsi se někomu?

5.1.2.4) Svěřil/a jsi se někomu?

24 odpovědí

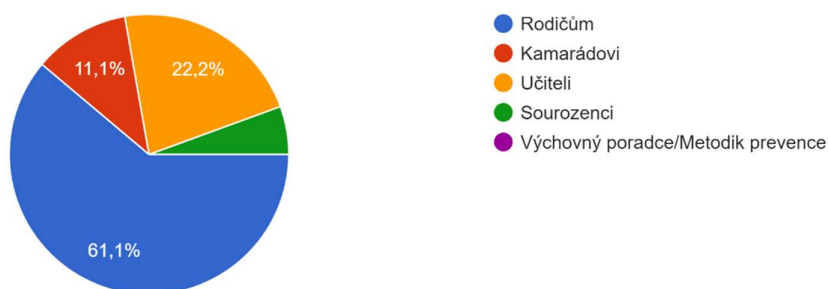
Graf č. 10 – Svěření se

Na otázku č. 10, zda se oběti někomu svěřili, odpovídalo 24 žáků. Z grafu č. 10 je zřejmé, že 18 dotazovaných (75 %) odpovědělo, že se někomu ve svém okolí svěřili. 6 respondentů (25 %) zvolilo, že se nesvěřili nikomu.

Otázka č. 11 – Komu jsi se svěřil/a?

5.1.2.5) Komu jsi se svěřil/a?

18 odpovědí

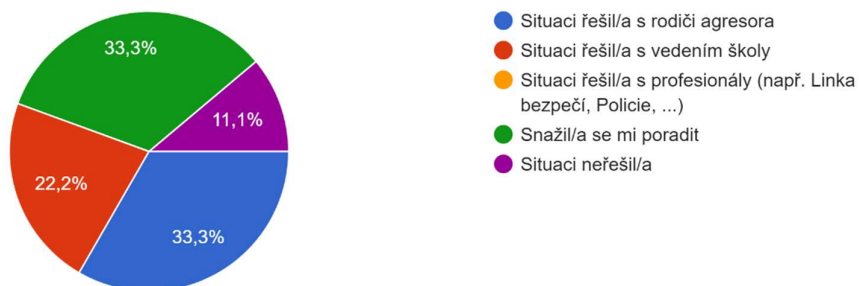
Graf č. 11 – Komu se oběť svěřila

Z celkového počtu 231 žáků odpovídalo na otázku č.11 celkem 18 z nich. Jednalo se o dotazované, kteří ve svých předešlých odpovědích zvolili, že se stali obětí kyberšikany a že se se svojí situací někomu svěřili. Podle grafu č. 11 má nejvyšší počet odpovědí (61,1 %) možnost, že se oběti svěřili alespoň jednomu ze svých rodičů. Na druhém místě se umístilo svěřením se učiteli (22,2 %). Celkem 2 žáci (11,1 %) označili, že se svěřili kamarádovi. A pouze 1 dotazovaný (5,6 %) se svěřil sourozenci.

Otázka č. 12 – Jak se dotyčný zachoval/a?

5.1.2.6) Jak se dotyčný/á zachoval/a?

18 odpovědí

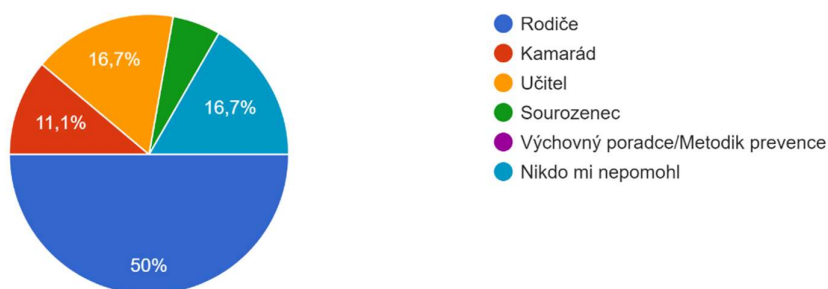
Graf č. 12 – Postoj člověka, kterému se oběť svěřila

Na otázku č. 12 odpovídalo 18 dotazovaných z celkového počtu 231 respondentů. Graf č. 12 ukazuje na shodný počet žáků (33,3 %) s odpovědí, že se jim člověk, kterému se se svým problémem svěřili, snažil poradit a odpovědí že dotyčný řešil situaci s rodiči agresora. 4 žáci (22,2 %) označili za odpověď, že člověk, kterému věřili, se rozhodl řešit situaci s vedením školy. Pouze 2 respondenti (11,1 %) označili jako možnost, že dotyčný k této situaci nevyjádřil žádný postoj a situaci vůbec neřešil.

Otázka č. 13 – Kdo ti nakonec pomohl?

5.1.2.7) Kdo ti nakonec pomohl?

18 odpovědí

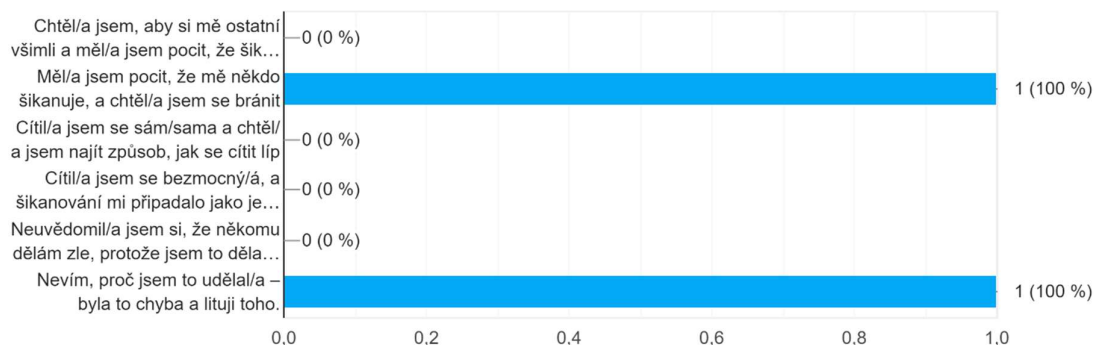
Graf č. 13 – Kdo pomohl

Na otázku č. 13 odpovídalo celkem 18 respondentů. Graf č. 13 ukazuje, jak nejvíce z nich (50 %) odpovědělo, že jejich situaci vyřešil některý z rodičů. Další dvě odpovědi měly shodné hodnoty. 3 z dotazovaných (16,7 %) odpověděli, že při řešení kyberšikany jim pomohl učitel. Stejný počet žáků (16,7 %) odpověděl, že nikdo z dotyčných, kterým se svěřili, situaci nevyřešil. Z těchto odpovědí je zřejmé, že 3 z našich obětí kyberšikany jsou stále jejím terčem. Celkem 2 žákům (11,1 %) pomohl nakonec jejich kamarád. Pouze 1 z respondentů (5,6 %) odpověděl, že jeho/její situaci vyřešil sourozenec.

Otázka č. 14 – Proč jsi se rozhodl šikanovat online?

5.1.1.1) Proč jsi se rozhodl/a šikanovat online?

1 odpověď

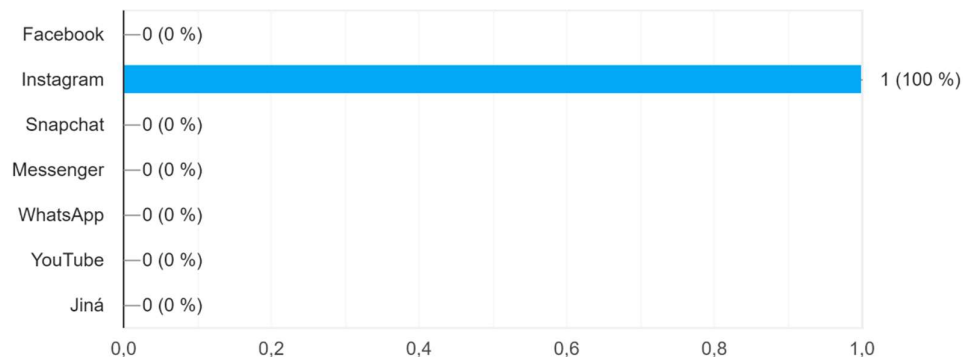
Graf č. 14 – Důvod agresora

Otázku č. 14 měl možnost zodpovědět pouze jeden žák z celkového počtu 231 respondentů, který se v předchozí otázce přiznal, že se uchýlil k roli agresora. Podle grafu č. 14 na otázku: „Proč jsem se rozhodl šikanovat online“, bylo možné odpovědět více možnostmi a žák zvolil dvě z nich. Žák uvedl, že se k agresi uchýlil z důvodu, protože on sám se cítil být obětí kyberšikany, a proto se rozhodl tímto způsobem bránit. Jako druhou z možností označil možnost: „Nevím, proč jsem to udělal/a. Byla to chyba a lituji toho.“

Otázka č. 15 – Přes jaké sociální sítě jsi svoji oběť napadal/a?

5.1.1.2) Přes jaké sociální sítě jsi svoji oběť napadal/a?

1 odpověď

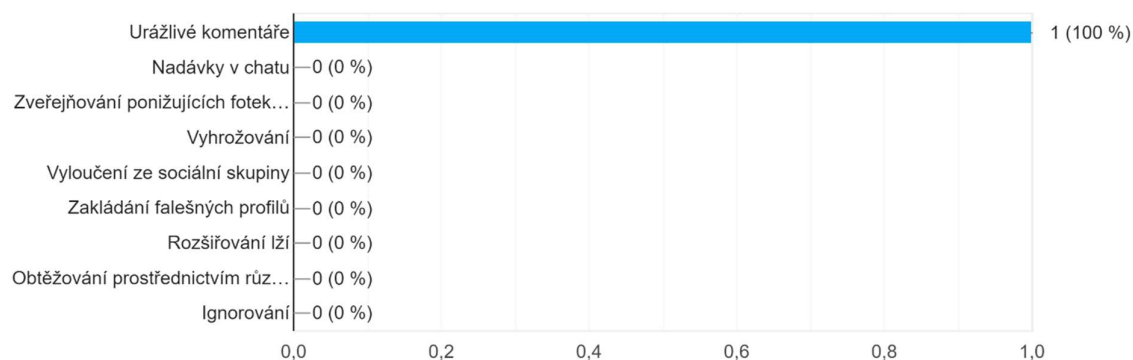
Graf č. 15 – Kde útoky probíhaly

Otázka č. 15 nabízí více možností k odpovědi. Dle grafu č. 15 náš jediný respondent odpověděl pouze jednou z nich, že svoji oběť napadal pomocí sociální sítě Instagram.

Otázka č. 16 – Jakým způsobem jsi svoji oběť napadal/a?

5.1.1.3) Jakým způsobem jsi svoji oběť napadal/a?

1 odpověď

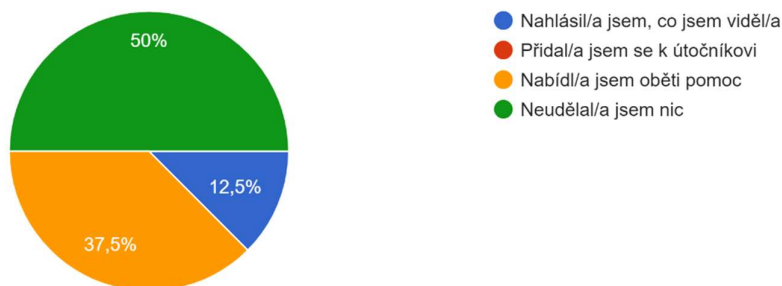
Graf č. 16 – Formy útoků agresora

Na otázku č. 16 měl dotazovaný možnost odpovědět více možnostmi. Žák přiznal, že svoji oběť napadal pomocí urážlivých komentářů – viz. Graf č. 16.

Otázka č. 17 – Jak jsi se zachoval/a?

5.1.3.1) Jak jsi se zachoval/a?

8 odpovědí

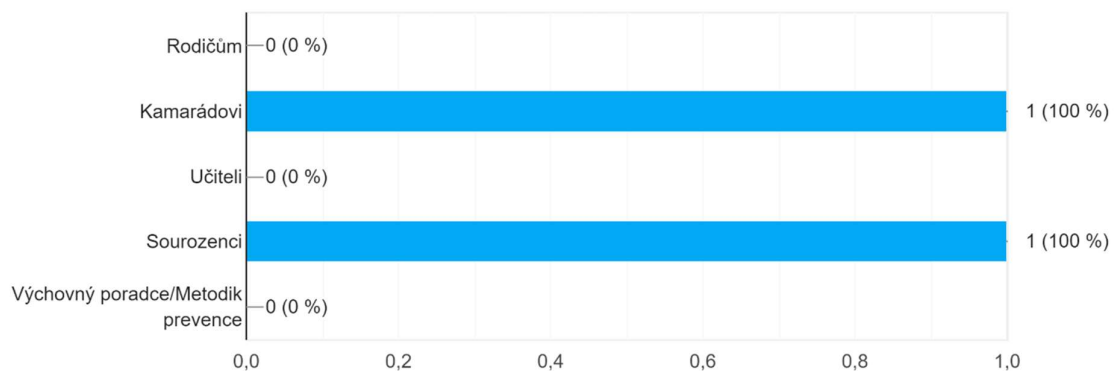
Graf č. 17 – Postoj diváka

Z celkového počtu 231 žáků na otázku č. 17 odpovědělo pouze 8. Byla určena pro dotazované, kteří ve svých předchozích odpovědích zvolili možnosti, že se ve svém životě setkali s kyberšikanou a že byli v pozici diváka. Podle grafu č. 17 polovina žáků (50 %) označila možnost, že po zjištění, že někdo v jejich okolí je obětí kyberšikany, neudělali nic. Celkem 3 žáci (37,5 %) odpověděli, že při zjištění, že se někdo v jejich okolí stal obětí kyberšikany, nabídli oběti pomoc. Jen 1 z dotazovaných (12,5 %) odpověděl, že o celé situaci spravil jinou osobu. Žádný z žáků nezvolil možnost, že se v takové chvíli přidal k útočníkovi.

Otázka č. 18 – Komu jsi o tom řekl/a?

5.1.3.2) Komu jsi o tom řekl/a?

1 odpověď

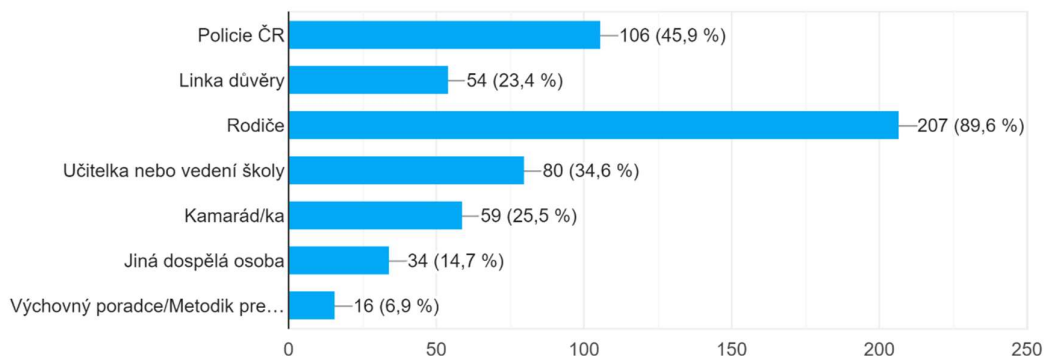
Graf č. 18 – Komu se svěříli

Na otázku č. 18 odpovídal pouze 1 žák, jenž v předchozí otázce zvolil možnost, že při zjištění výskytu kyberšikany v jeho okolí situaci nahlásil. Jak je vidět v grafu č. 18, žák měl možnost zvolit více správných odpovědí. Označil, že se se situací svěřil kamarádovi a sourozenci. Mezi ostatní možnosti v dotazníku byly zařazeni rodiče, učitel, výchovný poradce a metodik prevence. Ani jedna z těchto možností nebyla zvolena.

Otázka č. 19 – Na které z uvedených možností by ses obrátil/a, pokud by ses setkal/a s kyberšikanou?

6) Na které z uvedených možností by ses obrátil/a, pokud by ses setkal/a s kyberšikanou? Můžeš vybrat více možností.

231 odpovědí

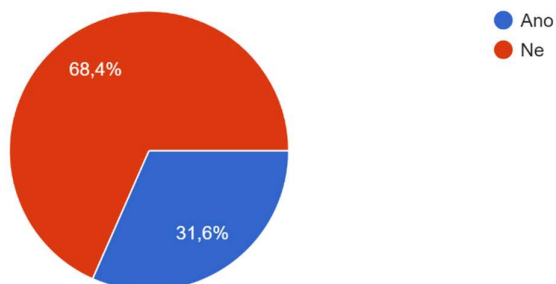

Graf č. 19 – Kam se obrátit

Na otázku č. 19 odpovídalo všech 231 respondentů. Žáci měli možnost zvolit více odpovědí. Z grafu vyplývá, že 207krát (89,6 %) byla zvolena možnost, že by se v takovém případě obrátili o pomoc na své rodiče. Celkem 106krát (45,9 %) bylo označeno, že by se v případě setkání s kyberšikanou obrátili na Policii ČR. Možnost obrátit se na učitelku/učitele nebo na vedení školy označili žáci 80krát (34,6 %). Dále žáci zvolili 59krát (25,5 %) možnost obrátit se na svého kamaráda nebo kamarádku. Linku důvěry zvolilo 23,4 % dotazovaných. 34krát (14,7 %) byla označena odpověď, že by se žáci svěřili jiné dospělé osobě a nejméně označovanou odpovědí (6,9 %) byla volba svěřením se žáků výchovnému poradci nebo metodikovi prevence.

Otázka č. 20 – Zúčastnil/a jsi se někdy ve škole semináře nebo přednášky o kyberšikaně? (např. od Policie ČR)

7) Zúčastnil/a jsi se někdy ve škole semináře nebo přednášky o kyberšikaně? (např. od Policie ČR)
231 odpovědí

Graf č. 20 – Prevence kyberšikany

V grafu č. 20 je vidět, jak z celkového počtu 231 žáků 158 z nich (68,4 %) označilo, že se nikdy nezúčastnili žádného semináře nebo přednášky, která by byla cílena na prevenci proti kyberšikaně. 73 dotazovaných žáků (31,6 %) odpovědělo, že se takové přednášky někdy zúčastnili.

Otázka č. 21 – V čem ti to pomohlo?

7.1) V čem ti to pomohlo?

73 odpovědí

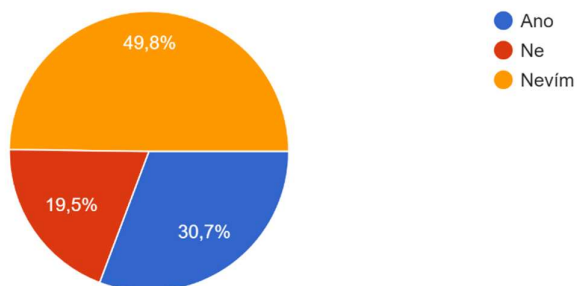
Graf č. 21 – Efekt seminářů a přednášek o kyberšikaně

Z celkového počtu 231 žáků odpovídalo na otázku č. 21 pouze 73 z nich. Dotazovanými se stali ti, kteří v předchozí otázce označili jako odpověď, že se někdy zúčastnili přednášky nebo semináře proti kyberšikaně. Podle grafu č. 21 ze 73 dotazovaných žáků 48 uvedlo (65,8 %), že si po přednášce uvědomili, jak moc je chování některých jedinců za hranou. 13 dotazovaných (17,8 %) označilo, že tento seminář jim dodal odvalu se se svými problémy svěřit jiné osobě. 9 žáků (12,3 %) uvedlo, že jim absolvování přednášky nebo semináře v jejich situaci nepomohlo. Celkem 3 žáci (4,1 %) se na základě těchto přednášek rozhodli z pozice diváka ohlásit šikánování někoho jiného ve svém okolí.

Otázka č. 22 – Myslíš si, že by měla být škola více zapojena do prevence kyberšikany?

8) Myslíš si, že by měla být škola více zapojena do prevence kyberšikany?

231 odpovědí

Graf č. 22 – Aktivita školy

Na otázku č. 22 odpovídalo všech 231 žáků. Z grafu je zřejmé, že z celkového počtu dotazovaných 115 (49,8 %) neví, zda by jejich škola měla být více zapojena do prevence kyberšikany. 71 žáků (30,7 %) odpovědělo, že by se jejich škola měla do prevence zapojit více a 45 respondentů (19,5 %) odpovědělo, že by se jejich škola do prevence proti kyberšikaně více zapojovat neměla.

5.6 Zpracování a analýza dat případové studie

Z důvodu ochrany osobních údajů budu žákyni, o které kazuistika pojednává, oslovovat jako Helenu a její sestru jako Lenku. Kazuistika vyplývá na základě nestrukturovaného rozhovoru, který byl po celou dobu nahráván na diktafon pro pozdější přesné a úplné přepsání. Přepis tohoto rozhovoru není pro jeho rozsah součástí diplomové práce.

5.6.1 Osobní anamnéza

Helena se narodila v roce 2013. Matka i otec vyrůstali v dětských domovech. Heleny babička (z matčiny strany) byla a stále je závislá na alkoholu. Celkem porodila 11 dětí a všechny skončily ve stejném domově. S minulostí prarodičů z otcovy strany jsem nebyla seznámena. Matka Heleny otěhotněla v 17 letech s o 25 let starším mužem. Přerušila studium střední školy, ke kterému se po porodu dvojčat vrátila. Brzy však znovu otěhotněla, porodila třetí dítě, syna, a střední školu nikdy nedokončila. Momentálně je zaměstnaná jako prodavačka. Otec Heleny pracuje v jedné nejmenované firmě. Rodina žije na vesnici poblíž Plzně, ve starším bytovém domě. I přes očividně chybějící finance je byt útulně zařízený a vyzdobený výtvary dětí. Helena je velmi tichá a milá dívka, která se jeví spíše jako introvert. Ve volném čase se věnuje karate, navštěvuje ho společně se svými sourozenci. Poměrně hodně času tráví na sociálních sítích, a to i přesto, že rodiče mají v telefonech nainstalované aplikace, které hlídají aktivitu dětí na sociálních sítích. Heleně i její sestře Lence byly diagnostikovány poruchy učení – dyslexie, dysgrafie a dyskalkulie. Chování obou dívek bylo vždy bezproblémové. Se socializací do kolektivu měly Heleny i Lenka, dle slov jejich matky, problém již od mateřské školy.

5.6.2 Školní anamnéza

Helena navštěvuje státní základní školu v malé, venkovské obci v Plzeňském kraji, kterou navštěvují pouze žáci 1. stupně. Při přestupu na druhý stupeň si musí žáci najít školy jiné. Heleny třídu navštěvuje 22 žáků a do třídy s ní chodí i její sestra Lenka, Heleny dvojče. Sestry spolu nesedí v jedné lavici z důvodu zasedacího pořádku, který provedla jejich třídní učitelka. Ani jedna z dívek nemá se svojí třídní učitelkou dobrý vztah. Obě dívky se domnívají, že paní učitelka dělá rozdíly mezi žáky, konkrétně mezi Helenou, Lenkou a jejich spolužáky. Na tuto skutečnost si obě dívky stěžují již několik měsíců své matce a svěřily se i mně.

5.6.3 Příběh Heleny

Rozhovor byl nahrán na diktafon a je zaznamenán autenticky.

Na konci druhé třídy si Helena a její spolužáci založili třídní skupinu na sociální síti WhatsApp. Důvodem k vytvoření skupiny bylo snazší předávání domácích úkolů a informací o dění ve škole. Podle Heleny a její sestry bylo vše v pořádku a nikdo nepociťoval žádné náznaky útoků. Situace se změnila v září roku 2023. Jako tazatel jsem se domnívala, že třídní skupina na WhatsAppu byla pro všechny žáky, protože, jak Helena zmínila, záměrem bylo sdílet informace ze školy. Na otázku, kdo jsou členy skupiny však Helena odpověděla:

„Kromě nějakých dětí, na který nemají třeba číslo, nebo je tam nechtějí třeba přidat.“

Tato odpověď mne zarazila. Helena v rozhovoru několikrát říká, že žádné jiné dítě se s těmito útoky nesetkává a ani není vyloučeno ze žádné sociální skupiny. I přesto však nejsou všichni žáci členy, protože „správci“ skupiny je odmítají přidat. Helena následně doplní, že aby se tak nestalo z iniciativy jiného žáka, omezili možnost přidávat a odebírat členy skupiny pouze pro pár „vyvolených“.

I přesto, že skupina před třídní učitelkou a před rodiči funguje jako třídní skupina na domácí úkoly, již tomu tak není. Pokud se někdo má zájem informovat o dění ve škole, jeho zprávy a žádosti o zaslání poznámek z výuky jsou ignorovány. Helena se snaží svým spolužákům zavděčit, její snaha je však vždy potrestána zablokováním:

„Třeba když někdo nemá domácí úkol. A třeba když tomu člověku nikdo neodpoví, tak to tam zopakuju já a hned mi to vypnou (pozn. Zablokují ji možnost psát do skupiny) a potom mi to zase druhý den nebo za dva dny zapnou, abych mohla psát.“

Zablokováním to ovšem nekončí. Na jakoukoliv Heleninu zprávu spolužáci reagují vulgárními textovými i hlasovými zprávami. Helena sice nemůže odpovídat, ale zprávy jí stále chodí. Veškeré nadávky si tedy čte, ale nemůže se bránit. Při posledním útoku se Helena obrátila o pomoc ke své spolužačce, kterou považuje za nejlepší kamarádku:

„Když jsem napsala kamarádce do soukromého chatu o pomoc, tak ona to poslala na tu skupinu.“

Spolužačka zneužila situace, kdy Helena doufala v jejich „přátelství“ a pomocí přeposlání screenu obrazovky se připojila na stranu útočníků. Podle Vágnerové, která ve své publikaci

definuje stadia kyberšikany, viz. kapitola 3.4, se jedná o čtvrté stadium šikanování. Tato situace byla pro Helenu zřejmě poslední „kapkou“. Útoky trvaly ze strany agresorů několik týdnů, nikdy se však nikomu nesvěřila. Rodiče se o kyberšikaně dozvěděli až po psychickém zhroucení Heleny právě poté, co se na stranu agresorů přidala její kamarádka:

„Nikdo se mě nezastal. (následovala chvíle ticha. Poté Helena znovu promluvila se slzami v očích) Hlavně Áďa ne. Ta mě jen celou dobu využívala.“

Heleny rodiče ihned kontaktovali třídní učitelku a o celé situaci ji informovali. Pedagožka však celou situaci zlehčovala a důkazy o kyberšikaně zaslat nechtěla se slovy:

„Nic mi neposílejte! Jsem na poště a nic neuslyším.“

Matka po učitelce žádala telefonní číslo na matku hlavního agresora, ta ho odmítla předat kvůli GDPR. Následně matce Heleny slíbila, že rodinu útočnicka kontaktuje sama a celou situaci následující den ve škole vyřeší.

„Paní učitelka hlavně řekla, že je na poště a přehrávku nechtěla pustit, že by jí neslyšela. Slíbila, že zavolá mamince toho kluka. Když jsem přišla domů, zprávy tam už nebyly.“

Třídní učitelka opravdu kontaktovala matku agresora. Po tomto hovoru však veškeré vulgární zprávy a hlasové nahrávky ze skupinového chatu byly odstraněny. Rodina oběti, která rady o uschování veškerých důkazů neznala, přišla o důkazný materiál. Otec oběti se rozhodl kontaktovat útočnicka přes soukromý chat. Útočnickovi napsal, že je otec Heleny a chtěl znát důvod jeho útoků:

Helena: „Táta potom zavolal tomu klukovi a když mu napsal, tak mu ten kluk odpovídal nějaké nesmysly. Třeba – Cooo?! Co to meleš zase?“

Daniela: „Tvému tátovi?“

Helena: „Přesně to mu napsal.“

Daniela: „A věděl ten kluk, že mu píše tvůj táta?“

Helena: „Jo.“

Daniela: „A on mu napsal: Co to meleš?“

Matka: „Nejdřív napsal – Wtf? Pak napsal – Aha. Nakonec napsal – Co to meleš?“

Helena: „Potom mu táta volal. Nejdřív mu to poprvé nezvedl. Když mu volal podruhé, tak mu to zvedl a když se táta ozval, tak mu to hned položil. Táta mu volal znovu, ale on už to nezvedal.“

Helena: „Ten kluk potom napsal do skupiny, proč se to řeší s učitelkou a proč se to rovnou neřeší s jeho mamkou. Tak jsem mu napsala, že moje mamka nemá na jeho mamku číslo.“

Daniela: “A co na to napsal?”

Helena: „Smůla, co?”

Matka: „A vysmátej smajlík.“

Následující den třídní učitelka nic neřešila. Pokračovala v běžné výuce a agresori pokračovali s útoky.

„Tak ona to neřešila nijak. Ani jednou se o tom při hodině nezmínila a pokračovala dál ve výuce. Dělal, jako že nic. Vůbec nedodrželo to, co slíbila mámě.“

Ve škole se s Helenou přestaly bavit její kamarádky a ta se tak ze dne na den ocitla na úplném okraji třídního kolektivu.

„Přišla jsem do školy a obcházely mě, nebavily se se mnou, prostě mě ignorovaly.“

Helena na tuto situaci reagovala odchodem ze třídy, kdykoliv to bylo možné. Během přestávek chodí za svým mladším bratrem (budu ho oslovovat Karel), se kterým svačí na lavičce. Karel dle nařízení školy nesmí vystupovat do druhého patra školní budovy, kde se nachází Helenina a Lenčina třída. I přesto toto nařízení několikrát porušil a za svými sestrami šel. Ani on se však nevyhnul útokům ze strany agresorů:

„Jo, je. Já chodím za ním, protože on k nám nesmí. Vždycky když přijde, tak mu kluci vyhrožují, že to řeknou učitelce a Vojta mu řekl, že jestli ještě někdy přijde, tak ho oběsí na stromě anebo že ho uškrtní rukama. A vyhrožoval mu, už když jsme byly ve třetí třídě a chodili do družiny.“

O této skutečnosti nevěděla ani matka dětí. Během toho, co se Helena svěřuje s útekou ze třídy za svým mladším bratrem, matka, která u celého rozhovoru s dívkami je, začíná plakat.

„Dostala jste z nich víc než já. Tohle všechno já nevím. Třeba to, že chodí sama svačit pryč ze třídy.“

Jak jsme již zmínili v kapitole 5.6.1, Helena má sestru, dvojče Lenku, se kterou chodí do jedné třídy. I přes tuto skutečnost se Helena na sestru vůbec neobrací o pomoc. Během rozhovoru jsem se Heleny několikrát zeptala, zda cítí vůči své sestře zášť, protože ona není terčem útoků. Pokaždé mi odpověděla, že tomu tak není. Trvala však na tom, že za svojí sestrou by nikdy pro pomoc nešla a raději bude odcházet ze třídy za svým mladším bratrem. Během této části rozhovoru bylo na Helenině sestře Lence vidět zklamání. Několikrát zmínila snahu, kterou vůči sestře projevuje, Helena však zůstávala vůči tomuto tématu odtažitá.

Daniela: „Helenko, myslíš si, že když jsi obětí kyberšikany a chodíš do třídy se svojí sestrou, že to má pro tebe nějakou výhodu? Jako že třeba nejsi sama?“

Helena: „Je mi to jedno.“

Daniela: „Ty tam nemáš sestru jako oporu?“

Helena: „Ne.“

Matka: „Zkusím ti to nějak vysvětlit. Slečna se ptá, jestli ti pomáhá, že máš ve třídě sestru abys nebyla sama, když ti ubližují.“

Helena: „Já vím. Ne, nepomáhá.“

Matka: „Myslíš si, že když ti někdo ubližuje ve třídě, že můžeš jít za Lenkou?“

Helena: „Ne“

Lenka: „Jak jako ne?“! (podrážděně a překvapeně)

Helena: „No, prostě ne.“

Vzhledem k houstnoucí atmosféře mezi sestrami jsem se rozhodla změnit téma a zaměřit se na prevenci. Zeptala jsem se Heleny, na koho by se obrátila pro pomoc (kromě rodičů). Helenina odpověď byla stejně chladná jako před chvílí. Na Heleně byla během rozhovoru vidět její hrdost, která jí brání svěřit se nebo požádat kohokoliv o pomoc. I to dokazuje, že raději odejde ze třídy, než aby ji útočníci viděli sedět ve třídě samotnou. Překvapila mne silná nedůvěra, kterou Helena chová ke svojí třídní učitelce. Helena se v rozhovoru zmínila, že pokud by se jednalo o jiného žáka a svěřil by se třídní učitelce, že je obětí kyberšikany, situaci by řešila.

Daniela: „Dobře, Helenko. Kdyby celou tvoji situaci neřešila tvoje máma, na koho by ses obrátila?“

Helena: „Nikomu bych neřekla o pomoc.“

Daniela: „Šla bys třeba za paní učitelkou?“

Helena: „Ne.“

Daniela: „Proč?“

Helena: „Nevím, mně přijde, že je na mě učitelka zasedlá, takže kdybych jí šla říct, že mi někdo ubližuje, podle mě by se mi ještě vysmála. Nemělo by to žádný význam. Nevěřím jí, že by s tím něco udělala. Což se nakonec potvrdilo.“

Vzhledem k tomu, že Helena odmítla možnost požádat o pomoc třídní učitelku, zeptala jsem se jí, zda by věděla, na koho by se měla obrátit. Dále jsem navázala otázkou, zda se dívky někdy zúčastnily semináře, který by se týkal prevence kyberšikany.

Daniela: „Dobře, ale pokud bychom tím mysleli jen dospělého člověka. Kromě rodičů, kam by si šla požádat o pomoc. Paní učitelku už jsi zavrhla.“

Helena: „Za kamarádkou.... Ale dospělého žádného nevím.“

Daniela: „Linka bezpečí, Tísňová linka, Policie ČR... Nic takového by tě nenapadlo?“

Helena: „Ne“

Daniela: „Zúčastnily jste se někdy nějakého semináře, který se týkal prevence kyberšikany? Třeba od Policie ČR.“

Helena: „Policajti nám chodili před školou, vždycky ráno. Aby někoho nezajelo auto.“

Na konci rozhovoru jsem nebyla schopná se smířit se situací, že Helena nevyužívá přítomnosti své sestry. Opakovaně jsem se Heleny zeptala, z jakého důvodu za sestrou nejde. Proč se spolu proti agresorům nespojí. Helena po celou dobu mlčela a koukala do země. Když jsem se rozhodla, že svých dotazů zanechám, Helena tiše promluvila:

„Snažím se jí bránit. Pokud uvidí, že za ní chodím, začnou šikanovat i jí a já ji nechci vidět trpět. Stačí, že to dělají mně. Lenka je daleko citlivější než já. Brácha je v jiné třídě, to je jiný.“

5.6.4 Postup řešení a metodické doporučení

Postup řešení kyberšikany, který zvolila třídní učitelka viz. kap. 5.6.3, nebyl ideální. V kap. 3.7 uvádím metodické doporučení, podle kterého by měl pedagog při řešení kyberšikany postupovat. Protože se ve škole situace neřešila a s žáky se o útocích nemluvalo, celou skutečnost to pouze zhoršilo. Žákům tak může připadat, že to, co se stalo, bylo v pořádku a mohou tak činit dál. Třídní učitelce bych doporučila, aby pro žáky zvolila vhodný preventivní program, kterým by žákům vysvětlila pojem kyberšikana a okolnosti s ní spojené.

5.6.5 Shrnutí

Helena je velmi tichá a milá dívka. Ráda tráví čas na sociálních sítích nebo se svými sourozenci, na které je velmi vázaná. Helena je dívka, která netouží po tom, aby byla středem pozornosti. Je zřejmé, že touží po nejlepší kamarádce, která by jí své přátelství opětovala. To, že se jí nedaří nikoho najít, ji očividně velmi trápí. Kyberšikana Heleny trvá několik posledních měsíců a zatím nepřestává. Kontaktovala jsem vedení školy a požádala jsem o rozhovor metodika primární prevence. Tato schůzka mi byla ředitelem školy zamítnuta s tvrzením, že se na jejich škole žádná kyberšikana nikdy nevyskytovala a nevyskytuje.

S Helenou a její rodinou jsem se od našeho rozhovoru několikrát sešla. Rodiče mne požádali, abych ji doučovala. Od ní i od jejích rodičů proto vím, že kyberšikana nepřestala. Helena je i nadále blokována ze třídní skupiny a její spolužáci se jí vysmívají. Kupodivu následky útoků dopadly spíše na její sestru Lenku. Ta odmítá chodit do školy, vyvolává si zvracení a má střevní problémy. Po několika návštěvách a vyšetření lékaře včetně odběrů krve se Lenka matce přiznala, že problémy souvisí se školou a budou spíše psychické. Podle Lenky jsou její obavy způsobeny třídní učitelkou, která ztratila důvěru dívek a Lenka se bojí pomsty v podobě špatných známek. Také se Lenka bojí, že pokud bude chodit do školy, stane se terčem útoků i ona. Rodiče si s Lenkou promluvili a situace se zlepšila, ne však vyřešila. Terčem šikany se mezitím stal i mladší bratr dvojčat, za kterým Helena během přestávek chodila svačit. Agresory jsou jeho vlastní spolužáci a chlapci, kteří napadají Helenu.

Rodiče se snaží být svým dětem oporou. Tráví s nimi co nejvíce času a plánují jim volný čas, který by jinak trávili s kamarády. Otec se po výskytu zdravotních problémů své dcery Lenky rozhodl řešit situaci s ředitelem školy.

5.7 Návrh výukových hodin pro prevenci kyberšikany

Pro 5. třídu, do které Helena chodí, jsem připravila návrh dvou výukových hodin zaměřených na prevenci kyberšikany vedených jako seminář a spojený s aktivitou žáků.

Výchovně vzdělávacím cílem je vysvětlit pojmy šikana a kyberšikana, jejich závažné dopady na sociálních sítích a vliv nevhodného chování na internetu na ostatní. Dvě výukové hodiny věnované prevenci kyberšikany budou probíhat formou semináře v 5. třídě, ve škole, v kmenové třídě, ve spolupráci třídní/ho učitele/ky a mé osoby.

Níže předkládám návrh semináře na dvě vyučovací hodiny.

Předmět: Člověk a svět	5. ročník
Ročník: 5	
Časová dotace: 90 minut	
Počet žáků: 20	
Téma hodiny: Prevence kyberšikany	
Mezipředmětové vztahy: Vlastivěda	
Cíle: <ul style="list-style-type: none"> • Žák vysvětlí rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou. • Žák popíše své osobní zkušenosti s kyberšikanou. • Žák vyjmenuje a charakterizuje jednotlivé druhy kyberšikany. • Žák navrhne jednotlivé kroky, jak by postupoval v případě zjištění, že se v jeho blízkosti nachází oběť kyberšikany. 	
RVP ZV (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2023, s. 45-52): <ul style="list-style-type: none"> • ČJS-3-2-01p projevuje toleranci k odlišnostem spolužáků, jejich přednostem i nedostatkům. 	Pokud jsou, musí být komentované

<ul style="list-style-type: none"> • ČJS-5-2-03 rozpozná ve svém okolí jednání a chování, která se už nemohou tolerovat a která porušují základní lidská práva nebo demokratické principy. • ČJS-5-2-03p rozpozná nevhodné jednání a chování vrstevníků a dospělých. 	(vysvětlené – jak jsme je naplňovali a čím).
<p>Motivace:</p> <p>Vnitřní: Žáci chtějí být ve skupině co nejvíce prospěšní. Žáci se chtějí svými výkony vyrovnat spolužákům.</p> <p>Vnější: Žáci dostanou na závěr projektové výuky diplom o absolvování semináře „Prevence kyberšikany“.</p>	
<p>Organizační formy: frontální, skupinová</p>	
<p>Klíčové kompetence: sociální a personální, kompetence k učení, k řešení problému</p>	
<p>Vyučovací metody: samostatná práce žáků, diskuse, rolová a situační hra, skupinová práce</p>	
<p>Pomůcky: výuková videa, diplom, čtvrtka A2, psací potřeby, fixy, pastelky, barevné kuličky, obrázek znázorňující útok, nůžky</p>	
<p>Hodnocení splněných cílů: hodnocení cílů a zpětná vazba žákům probíhá slovně v průběhu celého semináře, na závěr žáci obdrží diplom o absolvování semináře.</p>	

Úvod semináře

Na úvod jsme se s žáky pozdravili a seznámili jsme je s náplní dvou výukových hodin. Poté jsme se žáků zeptali, zda vědí, co znamenají pojmy šikana a kyberšikana. Zahájili jsme s žáky diskusi na toto téma a dali jsme žákům prostor vyjádřit svůj názor. Následně jsme žákům tyto pojmy vysvětlili a doplnili informace, které žáci nezmínili. Poté jsme žákům pustili výukové video na téma kyberšikana, které žáci v tichosti zhlédli. Po skončení videa jsme

žáky vyzvali, aby si ve dvojicích o tom, co viděli, promluvili a společně napsali nejméně tři věci, které je zaujaly, překvapili nebo které neznali. Poté jsme otevřeli diskusi, kde každá z dvojic řekla, co má napsáno a společně okomentovala svoji volbu.

Hlavní část semináře

Žáky jsme rozdělili pomocí barevných kuliček do čtyřech skupin po pěti žácích. Každá skupina si spojila dva stoly, aby žáci měli dostatečnou pracovní plochu. Každá skupina obdržela papír, kde byla znázorněna obrázkem nějaká situace (např. plačící dívka před stolním počítačem, obrázek zesměšňování dívky, při kterém si ji ostatní dívky natáčejí atd.). Tyto obrázky znázorňují situace, kdy se osoba stává obětí kyberšikan. Žáci mají za úkol napsat příběh o tom, co se na obrázku děje nebo co tomu předcházelo. Následně každá skupina představila ostatním svůj obrázek a přečetla příběh, který k němu sepsala.

Po skončení prezentací všech skupin jsme žákům vysvětlili následující aktivitu. Rozdali jsme žákům do každé skupiny čtvrtku o velikosti A2. Dále každá skupina obdržela pastelky, fixy, barevné papíry a nůžky. Poté jsme žákům představili jejich úkol. Vytvořit plakát, který má sloužit jako prevence proti kyberšikaně nebo sextingu. Témata jsme žákům přidělili, takže dvě skupiny měly stejné téma.

Žákům byla řečena pravidla skupinové práce. Každý ve skupině musí mít nějakou pracovní pozici (vedoucí skupiny, kreslíř, písař, střihač atd.). Tyto pozice si měli žáci zvolit po vzájemné domluvě nebo měli jako možnost zvolit si vedoucího skupiny, který by povinnosti rozdělil.

Každá skupina pracovala samostatně. Pedagog v průběhu hodiny pozoroval spolupráci žáků a jejich případné konflikty při plnění úkolu. Dále se zaměřoval na to, kdo se ujal ve skupině vedení a zda se všichni zapojují do práce. Cílem činnosti bylo, aby se spolu žáci naučili spolupracovat, respektovat názor druhých a uměli dělat kompromisy. V případě jakéhokoliv problému ve skupině se slova ujal pedagog a s žáky situaci probral. Společně se poté domluvili na řešení.

Prezentace skupinové práce žáků

Když čas na výrobu plakátu vypršel, měla každá skupina za úkol odprezentovat svůj výtvar. Každá skupina si zvolila jednoho žáka jako mluvčího skupiny. Ten představil téma plakátu

a jak ho žáci pojali – zda vystřihovali obrázky z časopisů, zda všechny obrázky sami malovali atd.

Závěr semináře

Na závěr žáci společně s pedagogem zhodnotili, co se na semináři dozvěděli nového nebo naopak co už věděli dříve. Poté žáci společně na chodbě školy vyvěsili výtvary – plakáty s prevencí proti kyberšikaně. (Vylepení plakátů po budově bylo předem schváleno ředitelkou školy). Po návratu do třídy proběhla diskuse, kde žáci sdíleli své pocity a zkušenosti související s kyberšikanou. Na závěr obdrželi diplomy o absolvování semináře na téma prevence kyberšikany viz. Příloha č. III.

5.7.1 Sebereflexe

Předem jsem pracovala s předpokladem možné nervozity žáků v úvodu semináře a možných problémů s diskusí se žáky. Ti již byli s pojmy šikana a kyberšikana seznámeni, takže by pro jejich zopakování nemělo být nutné vyhrazení příliš mnoho času. Při přehrávání videí je důležité, aby byl ve třídě klid. Pokud by bylo nutné, aby pedagog přerušoval výukové video kvůli nekázní žáků, mělo by to negativní vliv na vnímání obsahu. To by se odrazilo na následné diskusi, která je pro náš seminář jednou z nejdůležitějších částí. Mým záměrem bylo mluvit s žáky o jejich vlastních zkušenostech a pocitech v souvislosti s kyberšikanou. Jednou z krizových situací by mohlo být rozdělení žáků do skupin. Využila jsem náhodné rozdělení pomocí barevných kuliček. Tento způsob jsem využila záměrně, abych zabránila vyloučení žáků ze sociálních skupin a potencionálnímu vystavení jedinců nepříjemné situaci. Náhodné rozdělení žáků do skupin by mohlo způsobit, že by skupina žáků byla vytvořena z dětí, které spolu nemají přátelský vztah. Ti by mohly začít protestovat a dožadovat se výměny členů skupiny. Takové situaci jsem se snažila vyhnout. Domnívám se však, že pedagog nemůže znát veškeré sympatie svých žáků k ostatním dětem, proto je zřejmě nutné s touto situací počítat, s žáky si o tom promluvit a najít společně řešení celé situace. Další náročnější situací může být zvolení „vedoucího“ skupiny a rozdělení povinností. Může dojít k situaci, kdy více žáků bude chtít pracovat na stejné části projektu. V tu chvíli poučím žáky o dělání ústupků v životě a o potřebě vzájemné tolerance.

5.7.2 Přínos pro třídu

Cílem semináře bylo stmelit třídní kolektiv po vyskytující se kyberšikaně jedné ze žákyň. Snažila jsem se o zlepšení spolupráce hlavně mezi chlapci a dívkami, kteří spolu v podstatě nekomunikují. Kladla jsem důraz na respektování druhých a na vzájemnou toleranci, které souvisí s úctou a slušným chováním na sociálních sítích k ostatním uživatelům. Mým hlavním záměrem bylo poučit žáky o významu kyberšikany, o rizikovém chování na internetu, o potřebě pozitivního klima a otevřené komunikace v třídním kolektivu, o schopnosti sdílet emoce a zážitky s ostatními spolužáky.

5.8 Strukturované rozhovory s pedagogy 1. stupně ZŠ

5.8.1 Respondent č. 1

Respondent č. 1: žena, věk 60 let, pracující na základní škole nacházející se v malé vesnici u Plzně. Obec má okolo 2000 obyvatel. Do školy se sjíždí žáci i z okolních vesnic.

Respondent č. 1 uvedl, že jeho učitelská praxe trvá již přibližně 35 let a z toho 5 let pracoval v mateřské škole, ve které byl na pozici ředitele. Tuto pozici opustil a vrátil se zpět, na základní školu. Během praxe se s kyberšikanou setkal opravdu málo. Když tato situace ale nastala, o situaci ihned informoval rodiče obou aktérů. S obětí a agresorem si o celé situaci promluvil a se třídou absolvoval seminář, který byl zaměřený na kyberšikanu a její prevenci. Tento seminář nebyl organizován žádnou organizací. Pedagog si pro tento program vyhradil místo ve vyučování. Pedagogové absolvují semináře o kyberšikaně pouze dobrovolně, z vlastní vůle. Škola rozesílá pedagogům emaily obsahující informace o primární prevenci zasílané MŠMT ČR nebo odkazy na konající se webináře, kterých se může nebo nemusí pedagog účastnit. Pro žáky byly semináře k primární prevenci včetně kyberšikany zavedeny až s příchodem nového ředitele. Proběhl zatím jen jeden seminář ke kyberšikaně, ale respondent č. 1 se ho ze zdravotních důvodů neměl možnost zúčastnit a o jeho obsah se zpětně nezajímal. V současné době se semináře o kyberšikaně týkají žáků od třetí třídy a žáci se s ním setkají pouze jedenkrát. Po přestupu na druhý stupeň se žáci takových seminářů účastní každý rok. Respondent č. 1 zařazuje téma kyberšikany a její prevence kdykoliv, kdy se to do výuky jen trochu hodí. Spojuje toto téma i s chováním dětí ve škole, kdy respondent č. 1 mezi žáky zaslechne, že se k sobě chovají nevhodně. Pokouší se s žáky vést na toto téma rozhovory, sehrávat s nimi dramatické scénky nebo je zapojovat do hry. Jak sám respondent č. 1 uvedl, je hodně variant, jak toto téma do výuky zapojit.

Pedagogové se o kyberšikaně dozvídají od obětí nebo od přihlížejících. Pedagog poté vše oznámí řediteli školy a nově i výchovnému poradci a školnímu metodikovi primární prevence, se kterými celou situaci řeší. Podle respondent č. 1 se ve škole dříve nacházela schránka důvěry, která byla zrušena. Díky rozhovorům s ostatními respondenty však vyplynulo, že tato informace není pravdivá. Schránka nikdy zrušena nebyla. Je stále na tom samém místě, na chodbě, vedle školní jídelny. respondent č. 1 uvedl, že přesné instrukce, jak postupovat v případě kyberšikanu nezná a musel by je vyhledat v metodických pokynech. V rozhovoru uvedl stručný postup, kterým postupoval, když řešil poslední případ kyberšikanu. Vyslechl oba aktéry – oběť i útočníka. S oběma vedl rozhovory zvlášť, aby oběť nebyla s útočníkem konfrontována. Během rozhovorů se společně snažili najít příčinu útoků a domluvit se na řešení. O celé situaci respondent č. 1 informoval rodiče obou stran. Dle respondent č. 1 nemá škola mnoho možností, jak kyberšikanu řešit, protože se odehrává většinou v mimoškolním prostředí, a proto se školy netýká. Respondent č. 1 uvedl, že metodický postup, jak při kyberšikaně postupovat, byl pedagogům školy zaslán metodikem primární prevence (je uveden také v preventivním programu školy) a zástupkyně ředitele přeposlala metodický materiál, který škola obdržela z MŠMT ČR.

5.8.2 Respondent č. 2

Respondent č. 2: žena, věk 65 let, pracující na základní škole nacházející se v malé vesnici u Plzně. Obec má okolo 2000 obyvatel. Do školy se sjíždí žáci i z okolních vesnic.

Respondent č. 2 pracuje 35 let ve školství a tento školní rok je jeho posledním, poté odchází do důchodu. Za dlouhou praxi se s žádným případem kyberšikanu osobně nesetkal. Nemá tedy žádné zkušenosti, jak tuto situaci řešit. Respondent č. 2 je na této venkovské škole 6 let. Za tuto dobu převzal vedení školy nový ředitel a zavedl nově pozici výchovného poradce. Ten zajistil pro žáky seminář na téma kyberšikana a její prevence pro žáky pátých tříd. Takový seminář byl za 6 let působení respondenta č. 2 na škole jediný. Obsah semináře byl dle respondenta č. 2 velmi pěkně zpracovaný, lektor vedl s dětmi diskusi o jejich aktivitách na sociálních sítích, o podvodných profilech a jak je poznat, o rodičovské kontrole aktivit na sociálních sítích a o prevenci. Po celou dobu žákům program zpestřoval reálnými příběhy obětí kyberšikanu a následky, které útoky na oběť měly. Respondent č. 2 do svých hodin zařazuje téma kyberšikanu vždy v tématu Člověk a jeho svět. Zaměřuje se na komunikační technologie a rizika s nimi spojená. I přesto, že respondent č. 2 na začátku

rozhovoru uvedl, že se s kyberšikanou nikdy nesetkal, svěřil se se situací, kterou řešil minulý rok v září. Respondent č. 2 je třídním učitelem v páté třídě. Poté, co respondent č. 2 třídu převzal, už v září se vyskytla situace, kdy třídní kolektiv vedl spory na společných skupinách na sociálních sítích. Konkrétní žáci byli ze skupiny blokováni a byli slovně a vulgárně napadáni. Dle rozhovoru respondent č. 2 nevyhodnotil situaci jako kyberšikanu. Neinformoval vedení školy ani výchovného poradce. O situaci informoval pouze rodiče žáků a jmenoval jednoho ze žáků „vůdcem třídní skupiny“. Situace se prý tímto vyřešila a doposud se neopakovala. Vedení školy se dle respondenta č. 2 dozvídá o kyberšikaně od pedagogů, kterým se svěřují žáci, nejčastěji oběti. Díky respondentovi č.2 víme, že schránka důvěry je stále na svém místě a žáci o ní vědí. Respondent č. 2 uvedl, že díky tomu, že nikdy nemusel kyberšikanu řešit, neměl důvod se zabývat vzděláváním se v prevenci a metodickém postupu řešení. Metodické materiály k primární prevenci a kyberšikaně ve škole obdržel, byly mu zaslány, nikdy je však nestudoval. Také si je vědom, že metodický postup je ukotven v preventivním programu školy, ale nikdy se o to nezajímal.

5.8.3 Respondent č. 3

Respondent č. 3: žena, věk 50 let, pracující na základní škole nacházející se v malé vesnici u Plzně. Obec má okolo 2000 obyvatel. Do školy se sjíždí žáci i z okolních vesnic.

Respondent č. 3 uvedl, že na základní škole učí 30 let a za celou dobu se nikdy s kyberšikanou nesetkal. Nikdy tedy neměl možnost se zapojit do řešení kyberšikany. Dle respondenta č. 3 se na škole žádné semináře pro žáky nikdy nepořádaly a ani to není do budoucna v plánu. Třídní učitel vždy probírá internet, sociální sítě a rizika s nimi spojená ve svých hodinách, ale škola s žádnými odborníky nespolupracuje. Pro pedagogy škola nabízí online webináře, které jsou dobrovolné. Ve škole školní metodik primární prevence rozesílá informace o nabídce online i prezenčních kurzů všem pedagogům školy. Obsah těchto webinářů je zaměřený hlavně na prevenci, na to, jak kyberšikaně předcházet, jak s dětmi o této problematice mluvit atd. Dále bylo pedagogům doporučeno, aby pro zjišťování výskytu kyberšikany ve třídách využívali anonymní dotazníky, jejichž odpovědi mají s dětmi zpětně rozebrat a o celé situaci vést diskusi. Preventivní programy dle respondenta č. 3 se organizují pouze pro žáky druhého stupně, a to každý rok. Pro žáky 1. stupně žádné kurzy škola nepořádá. Respondent č. 3 téma kyberšikany zařazuje do svých hodin od třetí třídy. Minimálně jedenkrát za pololetí se podle respondenta č. 3 toto téma objeví buď

v předmětu Člověk a svět nebo ve výuce slohu a on na ně reaguje. Jako pomůcky využívá výuková videa, hry a s žáky vede rozhovory o jejich vlastních zkušenostech. Vedení školy se o případech kyberšikany dozvídá od pedagogů a ti se to nejčastěji dozvídají od diváků útoků. Respondent č. 3 se s žádnou kyberšikanou nesetkal. Pokud by k ní došlo, uvedl, že by postupoval podle pokynů, které má z webináře, jehož se zúčastnil. Pokud by měl respondent č. 3 pouze podezření na výskyt kyberšikany, rozdál by žákům anonymní dotazníky a po vyhodnocení by je s žáky rozebral. Využil by formu různých her, aby se žáci seznámili s pojmy šikana a kyberšikana a následně s tím, jak se má oběť nebo divák kyberšikany zachovat a na koho se má obrátit. Pokud by měl respondent č. 3 výskyt kyberšikany potvrzený, promluvil by si s aktéry kyberšikany, s každým zvlášť. Poté by o celé situaci informoval vedení školy a výchovného poradce, se kterým by se poradil o dalších krocích při řešení situace. Respondent č. 3 uvedl, že nejčastějším druhem kyberagresora je tzv. vtipálek. S tímto typem agresora jsme se blíže seznámili v kapitole 1.4. V takovém případě je cílem pedagoga vysvětlit útočnickovi, jak se oběť může cítit a jaké má chování útočníka následky. Jak respondent č. 3 uvedl: „*Nejedná se o srandu, pokud se nesmějou všichni*“.

Diskuse

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, zda žáci 1. stupně základních škol absolvovali kurz nebo seminář zaměřený na prevenci kyberšikany. Dále jsem zkoumala, zda jsou žáci 1. stupně základních škol oběťmi kyberšikany. Analyzovala jsem, zda vůbec a do jaké míry na školách probíhá primární prevence kyberšikany a zda žáci vědí, kam se v případě, že se stanou oběťmi, mají obrátit o pomoc. Součástí průzkumu bylo zjistit, do jaké míry jsou pedagogové na dotyčných školách obeznámeni s projevy kyberšikany a s postupem jejího řešení.

Výzkumná šetření jsem realizovala na základě mnou sestaveného standardizovaného dotazníku pro žáky 5. tříd základních škol, strukturovaného rozhovoru s pedagogy 1. stupně ZŠ a kazuistiky oběti kyberšikany.

Výzkumná otázka č. 1 - Jsou žáci 1. stupně základních škol oběťmi kyberšikany?

Tato otázka směřovala ke zjištění, zda už na 1. stupni ZŠ má kyberšikana své oběti. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že z celkového počtu 231 žáků, kteří na dotazník odpovídali, se 37 z nich s kyberšikanou již setkalo. Na otázku položenou v mém dotazníku (otázka č. 6: V jaké pozici jsi byl/a?) vyplývá, že 64,9 % žáků se stalo oběťmi kyberšikany, tj. 24 žáků z 37 dotazovaných bylo terčem útoků.

Výzkumná otázka č. 2 - Absolvovali vybraní žáci 1. stupně základních škol nějaký kurz nebo seminář zaměřený na prevenci kyberšikany?

Z dotazníkového šetření (otázka č. 20: Zúčastnil/a jsi se někdy ve škole semináře nebo přednášky o kyberšikaně, např. od Policie ČR) vyplynulo, že z celkového počtu 231 žáků se více než polovina žáků (68,4 %) nikdy žádného takového kurzu nezúčastnila. Toto tvrzení nám potvrdil druhý výzkum, který byl uskutečněn strukturovaným rozhovorem s pedagogy, kteří učí na 1. stupni ZŠ. Dva respondenti uvedli, že semináře, které by byly určené pro žáky 1. stupně, absolvovali žáci pouze jedenkrát. Jeden z respondentů uvedl, že takové semináře se nekonají vůbec a že kurzy týkající se prevence proti kyberšikaně jsou určeny pouze pro žáky druhého stupně.

Výzkumná otázka č. 3 - Jsou pedagogové základních škol seznámeni s postupem řešení kyberšikany?

Tato otázka zkoumala znalosti pedagogů o správném postupu řešení kyberšikany. Ze strukturovaných rozhovorů vyplynulo, že pedagogové mají možnost absolvovat kurzy zaměřené na řešení kyberšikany, jak formou online, tak prezenční. Dva ze tří respondentů uvedli základní postup řešení kyberšikany, byl velmi strohý a spíše obecný. Zřejmě se jednalo o zkušenosti z řešení jednoho případu kyberšikany nebo jiných konfliktů, které se v minulosti na škole vyskytly. Pedagogové dále uvedli, že by se v takových případech obrátili na metodika primární prevence, který by jim správný postup v případě potřeby sdělil. Třetí z respondentů mj. uvedl, že se s kyberšikanou nikdy nesešel a nemá tedy důvod se v této problematice vzdělávat. Jako správný postup řešení útoku kyberšikany nebyl respondent č. 2 schopný uvést žádný příklad. I přes skutečnost, že vedení školy metodické informace o prevenci kyberšikany a postupu řešení pedagogům zasílá, respondent č. 2 tyto dokumenty ignoruje. Z výzkumu vyplývá, že škola má snahu informovat své pedagogy o prevenci kyberšikany, ti však s těmito informacemi dále nepracují a nevzdělávají se.

Závěr

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit, zda se žáci na 1. stupni základních škol stávají obětmi kyberšikany, jestli jsou pro tyto žáky realizovány aktivity zaměřené na primární prevenci a jak jsou pedagogové seznamováni s postupem řešení kyberšikany.

Teoretická část diplomové práce byla zaměřena na nejdůležitější aspekty tématu, shrnutí rozdílů mezi šikanou a kyberšikanou, na druhy kyberšikany, jednotlivé typy kyberagresorů a na typický průběh kyberšikany. Poukázala na možnosti jejího řešení z pohledu vedení škol, které se často mylně domnívá, že není k řešení kompetentní. Zvláštní důraz byl věnován prevenci kyberšikany, která je primárním faktorem v minimalizaci tohoto společensky nežádoucího jevu. Věnuje se také jednotlivým stádiím šikany, podle kterých rozlišujeme stupeň postihu agresora.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že se žáci s tématem kyberšikany nesetkávají poprvé a tento pojem již znají. Poměrně velký počet žáků uvedl, že se s kyberšikanou dokonce osobně setkal, a to nejčastěji v roli oběti. Většina žáků odpověděla, že se nikdy nezúčastnila žádného semináře zaměřeného na kyberšikanu a její primární prevenci. Ti, kteří se ho naopak zúčastnili, uvedli, že jim získané poznatky pomohly rozpoznat sociálně patologické chování některých lidí v jejich okolí i samotnou kyberšikanu.

Z případové kazuistiky formou nestrukturovaného rozhovoru jedné z obětí kyberšikany je patrné, že existují případy, kdy třídní učitel a ani ostatní pedagogové na škole nepostupují dle doporučených metodických postupů MŠMT ČR. Kyberšikanu ve škole odmítli pedagogové řešit, proto tyto útoky do dnešního dne nepřestaly. Neřešená situace měla bezpochyby negativní vliv na vztah oběti a její sestry ke školnímu prostředí, který se projevil strachem ze školní docházky a záměrným vyvoláváním zdravotních nevolností.

Součástí diplomové práce byl návrh průběhu vyučovacího bloku, zaměřeného na primární prevenci kyberšikany. Seminář byl určený pro třídu žákyně, která se stala obětí útoků kyberšikany. Byl cílený na budování sociálních vztahů při práci ve skupině a na znalost prevence. Kreativní a skupinovou formou se snažil minimalizovat pokračování nebo dokonce další šíření kyberšikany ve třídě a za pomoci vylepených plakátů i na škole. Zakončen byl diskusí s žáky na téma, jaké jsou jejich vlastní zkušenosti a pocity v souvislosti s kyberšikanou.

Ze stručně standardizovaných rozhovorů vyplynulo, že pedagogové nejsou dostatečně vzděláni v postupu řešení kyberšikany. I přes snahu školy, která nabízí možnost zúčastnit se online webinářů nebo prezenčních kurzů, pedagogové tyto možnosti nevyužívají. V případě potřeby se obracejí na školního metodika primární prevence, který řešení situace převezme. Jeden z respondentů vyjádřil svůj nezáměr vzdělávat se v této problematice z důvodu, že během své pedagogické praxe takové situace nikdy řešit nemusel. Zároveň pedagogové sdělili, že na škole, kde působí, nejsou pro žáky 1. stupně základní školy vedeny semináře zaměřené na primární prevenci kyberšikany. Žáci jsou o problematice informováni pouze v rámci učiva, např. v předmětech člověk a svět, český jazyk a sloh, svými třídními učiteli, a to od třetího ročníku.

Z poznatků vyplývá, že přístup k primární prevenci, včetně prevence kyberšikany, je ze strany pedagogů nedostatečný a že žáci na 1. stupni základní školy nejsou v žádoucí míře v primární prevenci vzděláváni. Pedagogové nejsou dostatečně motivováni více se problematikou zabývat a získat kompetence k případnému řešení problému. Proto je třeba, aby vedení škol více dbalo na sebevzdělávání pedagogů v oblasti primární prevence jako součásti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Do budoucna by bylo přínosné, kdyby semináře a další aktivity v oblasti primární prevence, včetně prevence kyberšikany, ve větší míře cílily již na žáky 1. stupně základních škol. Primární prevence je cestou, jak zamezit či snížit výskyt rizikového chování a jak vést žáky ke zdravému životnímu stylu a k rozvoji pozitivního sociálního chování.

Resumé

V diplomové práci jsem se zabývala kyberšikanou na 1. stupni základní školy.

Diplomovou práci jsem rozdělila na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsem provedla analýzu podstatných aspektů souvisejících s pojmy kyberšikana, oběť a agresor, typy kyberšikany, její druhy a stadia šikanování, jejichž určení je klíčové pro řešení kyberšikany. V praktické části jsem provedla výzkum a na základě poznatků získaných výzkumnou metodou jsem objasnila nutnost primární prevence, a to jak ze strany školy, tak rodiny/rodičů a uvedla doporučení pro rodiče oběti, jak při řešení kyberšikany postupovat. Popsala jsem výzkumné metody, které jsem ke sběru dat využila, získaná data jsem vyhodnotila a pro přehlednost zpracovala v grafech. Do sběru dat jsem zařadila žáky 5. tříd a 3 pedagogy 1. stupně základních škol v Plzni a na vesnicích v Plzeňském kraji.

Za přínos diplomové práce považuji zjištění, že kyberšikana se vyskytuje už mezi dětmi mladšího školního věku a je proto nezbytné v pedagogické praxi posílit primární prevenci rizikového chování nejen u žáků, ale také u pedagogů 1. stupně základní školy a považovat ji u pedagogů za součást jejich dalšího vzdělávání.

Klíčová slova

Kyberšikana, šikana, prevence, základní škola, sociální sítě

Resumé

As part of my diploma thesis, I conducted a comprehensive study on the prevalence of cyberbullying among first-grade elementary school students. The thesis consists of two parts: theoretical and practical.

In the theoretical part, I analyzed the fundamental aspects of cyberbullying. It, for example, includes the concepts of victim and aggressor and also the types and stages of cyberbullying. This analysis is crucial for addressing cyberbullying effectively.

The practical part of the study is focused on the importance of primary prevention of cyberbullying by schools and families/parents. I provided recommendations on how to deal with cyberbullying for parents of victims. I described the research methods used to collect and evaluate the data and the findings were presented in graphs for clarity. The study involved fifth-grade students and three first-grade elementary school teachers from Pilsen and surrounding villages.

The study revealed that cyberbullying is prevalent among younger school-aged children, highlighting the need to enhance primary prevention measures for risky behavior. Such measures should not be applied only by pupils. They should also be applied by 1st-grade elementary school teachers who should be educated in this topic as part of their training.

Keywords

Cyberbullying, bullying, prevention, primary school, social networks

Seznam literatury

ANDĚLOVÁ, Tereza, 2024. *Kyberšikana*. Interview. Plzeň.

BELSEY, Bill, 2003. *Cyberbullying.ca: The World's First Definition of "Cyberbullying"*. Online. Dostupné z: <http://www.cyberbullying.ca>. [cit. 2023-12-15].

CENTRUM PREVENCE RIZIKOVÉ VIRTUÁLNÍ KOMUNIKACE PEDAGOGICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI, 2023. *E-bezpečí*. Online. ISSN 2571-1679. Dostupné z: <https://e-bezpeci.cz>. [cit. 2024-02-20].

ČERNÁ, Alena; DĚDKOVÁ, Lenka; MACHÁČKOVÁ, Hana; ŠEVČÍKOVÁ, Anna a ŠMAHEL, David, 2013. *Kyberšikana Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-4577-0.

DOBEŠOVÁ, Pavla; SZOTKOWSKI, René a KOPECKÝ, Kamil, 2023. *Sexting u žáků na 1. stupni základní školy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-6375-9.

HOLEČEK, Václav, 1997. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Plzeň: Pedagogické centrum. ISBN 80-7020-004-9.

KAVALÍR, Aleš, 2009. *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. Plzeň: Člověk v tísní. ISBN 978-80-86961-78-1.

KNECHTOVÁ, Zdeňka; POKORNÁ, Andrea; PEŠÁKOVÁ, Edita a DOLANOVÁ, Dana, 2023. *Metodika ke zpracování závěrečné práce pro vybrané nelékařské zdravotnické obory: Kvalitativní výzkum*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-9371-3.

KOCUROVÁ, Marie, 2002. *Agresivita a šikanování*. Plzeň: Pedagogické centrum Plzeň. ISBN 80-7020-101-0.

KOLÁŘ, Michal, 1997. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Pedagogická praxe. Praha: Portál. ISBN 80-7178-123-1.

KOLÁŘ, Michal, 2016. *Odborník na řešení školní šikany a kyberšikany první úrovně: studijní text pro frekventanty základního výcvikového kurzu*. Olomouc: Národní institut pro další vzdělávání. ISBN 978-80-86956-93-0.

KOLOUCH, Jan, 2016. *CyberCrime*. Praha: CZ.NIC. ISBN 978-80-88168-18-8.

KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René, 2015. *Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4555-7.

KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René, 2017. *Co dělat když – intervence pedagoga: Kyberšikana a další formy kybernetické agrese*. Příloha č. 7. Olomouc: Centrum PRVoK PdF UP. MŠMT - 32550/2017-1.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2023. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Online. Praha. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2023/07/RVP_ZV_2023_cista_verze.pdf. [cit. 2024-03-10].

MORAVCOVÁ, Nina, 2011. *KYBERšikana*. Brožura. Plzeň: NAVA TISK, spol. s.r.o.

NÁRODNÍ CENTRÁLA PROTI ORGANIZOVANÉMU ZLOČINU SLUŽBY KRIMINÁLNÍ POLICIE A VYŠETŘOVÁNÍ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2018. *Řekni ne!*. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra.

PRICE, Megan a DALGLEISH, John, 2010. Cyberbullying: Experiences, Impacts and Coping Strategies as Described by Australian Young people. *Youth Studies Australia*. Vol. 2010, no. 2, s. 51-59. ISSN 1038-2569.

ROGERS, Vanessa, 2010. *Kyberšikana: Pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Londýn: Jessica Kingsley Publishers. ISBN 978-80-7367-984-2.

SAIBERTOVÁ, Simona; BŮŘILOVÁ, Petra a POKORNÁ, Andrea, 2023. *Metodika ke zpracování závěrečné práce pro vybrané nelékařské zdravotnické obory: Principy kvantitativního výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-9371-3.

SKUTIL, Martin a PRŮCHA, Jan, 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.

SZOTKOWSKI, René; KOPECKÝ, Kamil a KREJČÍ, Veronika, 2013. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3911-2.

ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĎOVÁ, Klára, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

ŠVESTKOVÁ, Renata; SOLDÁN, Ladislav a ŘEHKA, Martin, 2019. *Kyberšikana*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. ISBN 978-80-7394-752-1.

VÁGNEROVÁ, Kateřina, 2011. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-611-7.

VAŠUTOVÁ, Maria, 2010. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-858-5.

ZÁLIŠ, Zdeněk, 2006. *Metodický portál RVP.CZ: Pravidla bezpečného internetu*. Online. Metodický portál RVP. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/>. [cit. 2024-01-11].

ZVÍROTSKÝ, Michal; BENDL, Stanislav a RICHTEROVÁ, Magdalena, 2021. *Příběh školní šikany: Učebnice pro pedagogické pracovníky*. Praha: Nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4825-5.

Seznam grafů, obrázků a tabulek

Graf č. 1 – Přehled rodičů nad aktivitou na sociálních sítích	37
Graf č. 2 – Doba strávená na sociálních sítích	38
Graf č. 3 – Komunikace s rodiči.....	39
Graf č. 4 – Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou	40
Graf č. 5 – Setkání s kyberšikanou	41
Graf č. 6 – Pozice účastníka kyberšikany.....	42
Graf č. 7 – Kdo byl agresorem.....	43
Graf č. 8 – Prostředky kyberšikany.....	44
Graf č. 9 – Způsoby útoků	45
Graf č. 10 – Svěření se	46
Graf č. 11 – Komu se oběť svěřila	47
Graf č. 12 – Postoj člověka, kterému se oběť svěřila	48
Graf č. 13 – Kdo pomohl	49
Graf č. 14 – Důvod agresora	50
Graf č. 15 – Kde útoky probíhaly	51
Graf č. 16 – Formy útoků agresora	52
Graf č. 17 – Postoj diváka.....	53
Graf č. 18 – Komu se svěřili.....	54
Graf č. 19 – Kam se obrátit	55
Graf č. 20 – Prevence kyberšikany	56
Graf č. 21 – Efekt seminářů a přednášek o kyberšikaně.....	57
Graf č. 22 – Aktivita školy.....	58
Obr. č. 1 – Sekce dotazníkového šetření – vysvětlení definic	40
Tab. č. 1 - Rozdíly šikany a kyberšikany.....	18

Přílohy

Příloha č. I – Dotazník pro žáky 5. třídy ZŠ

Příloha č. II – Rozhovory s pedagogy ZŠ

Příloha č. III – Diplom za absolvování semináře prevence proti kyberšikaně

Příloha č. I – Dotazník pro žáky 5. třídy ZŠ

Dobrý den,

jsem studentkou 5. ročníku FPE ZČU a píši diplomovou práci na téma Kyberšikana na 1. stupni ZŠ. Mým cílem je zjistit, jak často se žáci setkávají s kyberšikanou a zda vědí, kam se v takovém případě obrátit pro pomoc. Sesbíraná data budou sloužit k podkladům pro praktickou část mé diplomové práce. Veškeré odpovědi jsou anonymní. Chtěla bych Vás proto poprosit o upřímnost.

Děkuji za Váš čas a za Vaše úsilí při vyplňování mého dotazníku.

Daniela Kokošková

1) Jaký je rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou? (Více odpovědí je správně)

- Kyberšikana je založená na fyzickém napadání oběti.
- Kyberšikana je šikana ve virtuálním prostoru.
- Kyberšikana je trestný čin.
- Kyberšikana je založena na psychickém týrání oběti.
- Nevím, co je kyberšikana.

(Pokud zadá žák odpověď „Nevím, co je kyberšikana“ přesune se do sekce, kde mu je pojem objasněn).

Šikana je jakékoliv chování, jehož záměrem je opakovaně ubližovat, ohrožovat nebo zastrašovat jiného člověka, případně skupinu lidí. Zahrnuje jak fyzický útok v podobě bití, poškozování věcí druhé osobě, tak i útok slovní v podobě vydírání, nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Většina případů šikany mezi dětmi se odehrává ve škole, na cestě do školy nebo ze školy, případně v okolí bydliště.

Kyberšikana je podobné poškozování jiné osoby pomocí informačních technologií – internetu, mobilních telefonů apod. (např. vydírání, ubližování, ztrapňování, obtěžování, ohrožování, zastrašování apod.).

Zdroj: <https://www.policie.cz/>

2) Mají mít rodiče přehled o tvých aktivitách na internetu?

- Rozhodně souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Rozhodně nesouhlasím

3) Kolik hodin strávíš denně na sociálních sítích?

- 0-1 hodinu denně
- 2-3 hodiny denně
- 4-5 hodiny denně
- Nevím

4) Povídáš si s rodiči o něčem, co sdílíš na sociálních sítích, nebo co jsi se dozvěděl o svých spolužácích na sociálních sítích?

- Ano
- Ne
- Ano, občas

5) Setkal/a jsi se někdy s kyberšikanou?

- Rozhodně souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Rozhodně nesouhlasím

6) V jaké pozici jsi byl/a?

- Agresor (někomu jsi ubližoval/a)
- Oběť (bylo Ti ublíženo)
- Divák
- Setkal/a jsem se s ní nepřímo

Otázky pro žáka, který zodpoví, že byl obětí kyberšikany

7) Kdo tě šikanoval?

- Někdo, s kým jsi si byl/a blízký/á.
- Spolužák, se kterým jsi se nikdy moc nebavil/a.
- Jiná osoba ve škole
- Cizí osoba mimo školu

8) Přes jaké sociální sítě jsi byl/a napaden/a? (Je možné označit více odpovědí)

- Facebook
- Instagram
- Snapchat
- Messenger
- WhatsApp
- YouTube
- Jiné

9) Jakým způsobem jsi byl/a napaden/a? (Je možné označit více odpovědí)

- Urážlivé komentáře
- Nadávky v chatu
- Zveřejňování ponižujících fotek/videí/hlasových nahrávek
- Vyhrožování
- Vyloučení ze sociální skupiny
- Zakládání falešných profilů
- Rozšiřování lží
- Obtěžování prostřednictvím různých sítí
- Ignorování

10) Svěřil/a jsi se někomu?

- Ano
- Ne

11) Komu jsi se svěřil/a?

- Rodičům
- Kamarádovi
- Učiteli
- Sourozenci
- Výchovnému poradci/Metodikovi primární prevence
- Nikomu jsem se nesvěřil/a

12) Jak se dotýčný/á zachoval/a?

- Situaci řešil/a s rodiči agresora
- Situaci řešil/a s vedením školy
- Situaci řešil/a s profesionály (např. Linka bezpečí, Policie, ...)
- Snažil/a se mi poradit
- Situaci neřešil/a

Otázky pro žáka, který označil, že byl agresorem.

13) Proč jsi se rozhodl/a šikanovat online?

- Chtěl/a jsem, aby si mě ostatní všimli a měl/a jsem pocit, že šikanování je jediný způsob, jak toho dosáhnout.
- Měl/a jsem pocit, že mě někdo šikanuje, a chtěl/a jsem se bránit.
- Cítil/a jsem se sám/sama a chtěl/a jsem najít způsob, jak se cítit líp.
- Cítil/a jsem se bezmocný/á, a šikanování mi připadalo jako jediný způsob, jak se cítit lépe.
- Neuvědomil/a jsem si, že někomu dělám zle, protože jsem to dělal/a podle ostatních.
- Nevím, proč jsem to udělal/a – byla to chyba a lituji toho.

14) Přes jaké sociální sítě jsi svoji oběť napadal/a?

- Facebook
- Instagram
- Snapchat
- Messenger
- WhatsApp
- YouTube
- Jiné

15) Jakým způsobem jsi svoji oběť napadal/a?

- Urážlivé komentáře
- Nadávky v chatu
- Zveřejňování ponižujících fotek/videí/hlasových nahrávek
- Vyhrožování
- Vyloučení ze sociální skupiny
- Zakládání falešných profilů
- Rozšiřování lží
- Obtěžování prostřednictvím různých sítí
- Ignorování

Otázka pro žáka, který označil, že byl divák.

16) Jak jsi se zachoval/a?

- Nahlásil/a jsem, co jsem viděl/a.
- Přidal/a jsem se k útočníkovi.
- Nabídl/a jsem oběti pomoc.
- Neudělal/a jsem nic.

Pokud žák označil, že situaci nahlásil, zobrazí se tato otázka.

17) Komu jsi situaci nahlásil?

- Rodičům
- Kamarádovi
- Učiteli
- Sourozenci
- Výchovný poradce/Metodik prevence
- Nikomu jsem se nesvěřil/a

Následují otázky, které jsou znovu pro všechny žáky, bez rozdílu, zda byli obětí, divákem nebo agresorem.

18) Na které z uvedených možností by ses obrátil/a, pokud by ses setkal/a s kyberšikanou? Můžeš vybrat více možností.

- Policie ČR
- Linka důvěry
- Rodiče
- Učitelka nebo vedení školy
- Kamarád/ka
- Jiná dospělá osoba
- Výchovný poradce/Metodik prevence

19) Zúčastnil/a jsi se někdy ve škole semináře nebo přednášky o kyberšikaně? (např. od Policie ČR)

- Ano
- Ne

20) V čem Ti to pomohlo?

- Dozvěděl jsem se, že chování některých lidí není v pořádku.
- Odhodlal jsem se někomu svěřit se svými problémy.
- Rozhodl jsem se oznámit šikanování někoho jiného.
- V ničem mi to nepomohlo.

21) Myslíš si, že by měla být škola více zapojena do prevence kyberšikany?

- Ano
- Ne
- Nevím

Příloha č. II – Rozhovory s pedagogy ZŠ

Rozhovor s respondentem č. 1

Rozhovor je zaznamenám autenticky, jde o přesný přepis vedené komunikace mezi mnou a respondentem č.1.

Dobrý den,

jsem studentkou 5. ročníku Pedagogické fakulty Západočeské univerzity a píši diplomovou práci na téma Kyberšikana na 1. stupni ZŠ. Ráda bych Vás požádala o krátký rozhovor na toto téma. Po celou dobu bude rozhovor nahráván na diktafon pro pozdější správný přepis. Odpovědi jsou zcela anonymní.

Souhlasíte s nahráváním celého rozhovoru? Odpověď respondenta č. 1: Ano.

22) Jak je dlouhá vaše pedagogická praxe?

Ježišmarja, slovo strašně tam napsat nemůžeš, vid? Učím už přes 35 let. Z toho 5 let jsem učila v mateřské škole, kde jsem byla jako ředitelka.

23) Setkal/a jste se ve Vaší praxi s kyberšikanou?

Ano, ale minimálně.

24) Jakým způsobem byla tato situace řešena?

Informovali jsme rodiče oběti i agresora. Poté jsme provedli rozhovor, samozřejmě jak s agresorem, tak s obětí a následně jsme se třídou absolvovali přednášku o prevenci kyberšikany.

25) Jsou na Vaší škole vedeny semináře jako primární prevence proti kyberšikaně?

Pro pedagogy jsou pouze dobrovolné, kdo si ho vybere. Pro žáky je zde máme až teď nově.

26) Jaký měly tyto semináře obsah?

Já jsem seminář, který proběhl minulý školní rok neabsolvovala, byla jsem v nemocnici.

27) Od jakého ročníku se pro žáky organizují preventivní programy a jak často?

V současné době od třetího ročníku a setkají se s ním jednou. Co se týká preventivních programů, které jsou organizované někým „z venku“, nějakého vnějšího subjektu. A na druhém stupni každý rok.

28) Jak zařazujete Vy osobně do svých hodin téma kyberšikany a její prevence?

Vždycky, když se to hodí. Když někdo někomu chce ubližovat, vyhrožuje mu. Když někdo používá telefon, kdy nemá, když se to hodí k probíranému tématu atd. Většinou je to formou nějakého rozhovoru, hry nebo dramatizace nějaké scénky. Možnosti jsou samozřejmě různé.

29) Jak se vedení školy dozvídá o případech kyberšikany?

Většinou od obětí, když už je to nějaká větší akce, anebo od učitele, který tu kyberšikana sám zachytí. Bývala zde i schránka důvěry, ale ta byla novým panem ředitelem zrušena a už tu není.

30) Jak se v případě kyberšikany postupuje?

Jak se má úplně správně postupovat, na to jsou metodický pokyny, který by se musely vyhledat. Ale postupuje se tak, že se vyslechne oběť i agresor. Každý zvlášť, protože oběť by se neměla s útočníkem konfrontovat, aby se jí neublížilo ještě víc. Pak se promluví s agresorem a pak se se hledá důvod co se stalo, jak se to stalo a jestli se dá najít nějaké řešení. Potom se informují rodiče, protože kyberšikana se netýká přímo školy, ale odehrává se v mimoškolním prostředí, takže škola nemá moc šancí, jak zasáhnout. O všem se jedná s preventistou, který je nově zaměstnaný na naší škole a který tyto situace řeší a zařizuje i veškeré semináře atd.

31) Je tento postup ukotven v nějaké metodice?

Určitě. Ve škole máme program minimální prevence, zmiňujeme se o tom ve školním řádu.

Rozhovor s respondentem č. 2

Rozhovor je zaznamenám autenticky, jde o přesný přepis vedené komunikace mezi mnou a respondentem č. 2.

Dobrý den,

jsem studentkou 5. ročníku Pedagogické fakulty Západočeské univerzity a píši diplomovou práci na téma Kyberšikana na 1. stupni ZŠ. Ráda bych Vás požádala o krátký rozhovor na toto téma. Po celou dobu bude rozhovor nahráván na diktafon pro pozdější správný přepis. Odpovědi jsou zcela anonymní.

Souhlasíte s nahráváním celého rozhovoru? Odpověď respondenta č. 2: Ano.

1) Jak je dlouhá vaše pedagogická praxe?

(Smích) No, já už půjdu teď do důchodu, letos končím. Kolik je to let? To je hodně. 35 let možná. Nemám to přesně spočítané, ale asi 35 let.

2) Setkala jste se ve Vaší praxi s kyberšikanou?

No, právě že ne. Nikdy jsem neměla dítě, se kterým bych něco takového řešila.

3) Jakým způsobem byla tato situace řešena?

Jak jsem již řekla, nikdy jsem nic takového neřešila.

4) Jsou na Vaší škole vedeny semináře jako prevence proti kyberšikaně?

Ano. Paní, která má u nás na škole na starosti výchovné poradenství, zajistila pro žáky seminář zaměřený na kyberšikanu. Byl k nám pozvaný pán, který vše vysvětloval na příkladech ze života a uváděl i reálné příběhy. Program byl určený pouze pro žáky pátých tříd.

5) Jaký měly tyto semináře obsah?

Bylo to zaměřené hodně na diskusi se žáky. Pán se ptal na aktivitu žáků na sociálních sítích, zda umí rozlišit, co je lež a co je pravda. Také si s žáky povídal o tom, jestli mají rodiče přehled o jejich aktivitách na sociálních sítích, jestli je kontrolují atd. Žáci se potom sami rozpovídali, protože už toho hodně zažili a začali se pánovi svěřovat se svými zkušenostmi. A pak jim právě začal pán vyprávět příklady ze života. Co se stalo, když oběť naletěla podvodníkovi atd. Bylo to opravdu přínosný.

6) Od jakého ročníku se pro žáky organizují preventivní programy a jak často?

Já jsem tady na té škole šest let a zažila jsem to pouze jednou. Právě loni, když jsme to měli pro pátáky.

7) Jak zařazujete Vy osobně do svých hodin téma kyberšikany a její prevence?

Buď mám na to přímo hodinu v předmětu Člověk a jeho svět, kde probíráme celou hodinu všechny komunikační technologie a rizika s nimi spojená, anebo to vyplyne ze situace. Třeba jsem slyšela, jak se během přestávky hádají a povídají si, jak tam někdo někomu nadával atd. To je zrovna tato třída. Já jsem loni měla pátou třídu, ale protože mám jen rok do důchodu, dostala jsem znovu pátáky. A hned v září jsem musela hodně zasáhnout, protože měli snad pět skupin a v každé si nějak ubližovali a ten, komu bylo ubližováno, založil novou skupinu. No, byl v tom hrozný zmatek. Takže jsem to řešila i s rodiči a mají pouze jednu skupinu a funguje to.

8) Jak se vedení školy dozvídá o případech kyberšikany?

Tak já jsem to nikdy neřešila, ale pokud se o tom pedagog dozví, musí ihned za ředitelem a výchovným poradcem. Schránka důvěry je pro žáky v chodbě, vedle jídelny.

9) Jak se v případě kyberšikany postupuje?

Já jsem to nikdy neřešila, tak nemám zkušenost. Nevím, jak se to řeší.

10) Je tento postup ukotven v nějaké metodice?

No, my to máme ve školním řádu, ale nikdy jsem žádnou kyberšikanu neřešila, takže jsem si nikdy nic nezjišťovala a ani nevím, kde by to mělo být. Někde to bude.

Rozhovor s respondentem č. 3

Rozhovor je zaznamenán autenticky, jde o přesný přepis vedené komunikace mezi mnou a respondentem č. 3.

Dobrý den,

jsem studentkou 5. ročníku Pedagogické fakulty Západočeské univerzity a píši diplomovou práci na téma Kyberšikana na 1. stupni ZŠ. Ráda bych Vás požádala o krátký rozhovor na toto téma. Po celou dobu bude rozhovor nahráván na diktafon pro pozdější správný přepis. Odpovědi jsou zcela anonymní.

Souhlasíte s nahráváním celého rozhovoru? Odpověď respondenta č. 3: Ano.

1) Jak je dlouhá vaše pedagogická praxe?

Moje pedagogická praxe je dlouhá 30 let.

2) Setkala jste se ve Vaší praxi s kyberšikanou?

Ne, zatím ne.

3) Jakým způsobem byla tato situace řešena?

S žádnou takovou situací jsem se nesečkala.

4) Jsou na Vaší škole vedeny semináře jako prevence proti kyberšikaně?

No, určitě jsme měli. Nám, pedagogům, tyto informace rozesílá emailem metodik prevence. Informace se týkají různých setkání s odborníky, které se uskuteční prezenčně nebo online. Máme možnost se účastnit různých webinářů a na tohle téma jsme se bavili i na poradách. Pro děti žádné semináře týkající se prevence proti kyberšikaně nemáme. Třídní učitel probírá tohle téma s dětma ve třídě při svých hodinách, ale nikdo od Linky bezpečí nebo od Policie ČR u nás nikdy nebyl.

5) Jaký měly tyto semináře obsah?

No, obsah... Určitě je to zaměřené na prevenci. Jak tomu předcházet, mluvit o tom s dětma, probírat to s nima. Bylo doporučeno dávat žákům občas anonymní dotazníky, jestli už se někdy s kyberšikanou setkali a potom si to zpětně vybrat a s žáky odpovědi rozebrat.

6) Od jakého ročníku se pro žáky organizují preventivní programy a jak často?

U nás jsou preventivní programy pouze pro žáky druhého stupně, ty se konají každý rok. Pro žáky 1. stupně jsme tady nic takového neměli.

7) Jak zařazujete Vy osobně do svých hodin téma kyberšikany a její prevence?

Řekla bych, že se tím zabýváme už od třetí třídy. Máme předmět Člověk a jeho svět nebo i ve výuce slohu jsme měli téma kyberšikany. Takže vždycky jedenkrát za pololetí se toto téma objeví a já na něj ve svých hodinách reaguji. Využívám různá výuková videa, rozhovory a hry.

8) Jak se vedení školy dozvídá o případech kyberšikany?

Jakmile se to objeví, každý třídní učitel o tom hned informuje vedení, ředitele školy. Třídní učitel se to dozvídá od žáků. Ne třeba od toho konkrétního, kterého se to týká, ale třeba od dětí okolo, které se to dozvědí. Takže spíše, než od obětí se to dozvídáme od přihlížejších.

9) Jak se v případě kyberšikany postupuje?

Jakmile se od někoho dozvíme o možném výskytu kyberšikany, rozdáme žákům již zmíněné anonymní dotazníky. Dále využíváme formu nějakých her, kde si říkáme a vysvětlujeme, co to je kyberšikana, jak má oběť nebo divák postupovat, když se taková situace stane. Že by měli zavolat na Linku bezpečí nebo informovat dospělou osobu, ať už je to rodič, nebo učitel. Pokud už máme kyberšikanu potvrzenou, tak si promluvíme přímo s aktéry – obětí a agresorem. S každým mluvíme zvlášť a celou situaci rozebereme. Poté se setkáme s výchovným radcem a snažíme se najít řešení, aby se nic takového už neopakovalo. Na 1. stupni se asi nejčastěji stává, že agresori si vůbec neuvědomují, že někomu ubližují. Po celou dobu se totiž domnívají, že se jedná pouze o legraci. My se jim poté snažíme vysvětlit, jak se ten druhý člověk cítí a aby i on sám (oběť) řekl agresorovi, jak se cítí, jak mu vlastně je. Je hrozně důležité, aby ten žák, co nevědomky ubližoval, pochopil, jak se jeho spolužák cítil. Cílem je vysvětlit, že se nejedná o srandu, pokud se nasmějou všichni.

10) Je tento postup ukotven v nějaké metodice?

Je, určitě. Určitě to máme ve školním řádu. Máme tady i toho preventistu, který se tady tím vším zabývá. Ať už se jedná o sebepoškozování, šikanu, kyberšikanu atd. Veškeré kroky tedy probíráme hlavně s ním.

Příloha č. III – Diplom za absolvování semináře prevence proti kyberšikaně

Diplom

Za

Datum a místo

Podpis